

Koulusurmien kulttuurinen käsikirjoitus ja elokuva

Tampereen yliopisto
Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö
Sosiologian pro gradu -tutkielma
Mikko Yrjölä

TAMPEREEN YLIOPISTO

Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö

MIKKO YRJÖLÄ: KOULUSURMIEN KULTTUURINEN KÄSIKIRJOITUS JA ELOKUVA

Pro gradu –tutkielma, 65 s.

Sosiologia

Helmikuu 2014

Tutkielmani aiheena on koulusurmat. Tarkemmin tarkastelen koulusurmia sivuavien tai käsittelevien elokuvien kertomusten kautta koulusurmien kulttuurista käsikirjoitusta ja sen historiallista muutosta. Kulttuurisella käsikirjoituksella tarkoitetaan koulusurmien yhteydessä teon muotoa ja sisältöä. Tekijät ovat hakeneet tukea ja oikeutusta teolleen myös mediatuotteista kuten elokuvista. Kulttuurinen käsikirjoitus on aiemmassa tutkimuksessa nostettu esiin yhtenä koulusurmia selittävästä tekijänä. Se ei itsessään selitä mitään, vaan on osa selityskokonaisuutta.

Teoreettisena lähtökohtana on se, että elokuvat ovat representaatioita. Ne kuvaavat ja tuottavat ilmiötä sekä kulttuurisen käsikirjoituksen sosiaalista tietovarantoa mediakulttuurissa. Metodologisesti lähestyn aineistoa kertomuksen analyysin avulla strukturalismin ja formalismin rajapinnassa. Tätä kautta pääsen käsiksi elokuvissa sisältäviin koulusurmien kulttuuriin käsikirjoituksiin, joita lähestyn lähinnä induktiivisella tutkimusotteella.

Tulokset osoittavat miten koulusurmien kulttuurisen käsikirjoituksen representaatiot ovat muuttuneet ajan kuluessa elokuvissa. Representaatioihin on konvergoitunut elementtejä eri kentistä yhteiskunnan eriytymisen kautta. Jaan elokuvien kulttuurisen käsikirjoituksen seuraaviin pääkategorioihin: metsästyskulttuuri, militarismi ja radikalismi, taide, tiede, media ja teknologia.

Tutkielmani tuo lisätietoa ja ulottuvuutta aiempaan tutkimukseen koulusurmien kulttuurisesta käsikirjoituksesta. Se osaltaan tekee kulttuurista käsikirjoitusta näkyväksi ja antaa välineen itsereflektion ja väkivaltakasvatukseen.

Asiasanat: koulusurmat, kertomus, kulttuurinen käsikirjoitus

Sisällysluettelo

1. Johdanto.....	1
2. Aiempi koulusurmia käsittelevä tutkimus.....	2
2.1 Ilmiön sosio-kulttuurista taustaa.....	2
2.2 Koulusurmat poliittisena tekona.....	4
2.3 Koulusurmat anomian ja rakennemuutoksen kontekstissa.....	6
2.4 Koulusurmat mediaspektaakkelinä.....	8
2.5 Koulusurmien selitysmalleista.....	9
3. Teoria ja metodi.....	12
3.1 Teoreettinen viitekehys.....	12
3.2 Kertomuksen analyysi.....	15
3.3 Kulttuurinen käsikirjoitus.....	18
3.4 Laukaiseva tapahtuma	19
4. Elokuvienv kertomukset ja kulttuuriset käsikirjoitukset.....	21
4.1 If.....	23
4.2 The Deadly Tower.....	26
4.3 Heathers.....	30
4.4 The Basketball Diaries.....	34
4.5 Light it Up.....	38
4.6 Elephant.....	42
4.7 Klass.....	48
4.8 Polytechnique.....	51
5. Lopuksi.....	54
6. Lähteet.....	61

1. Johdanto

Tässä tutkielmassa tarkastelen koulusurmia sivuavia ja niitä käsitteleviä elokuvia. Tutkimustehtäväni kytkeytyy aikaisempaan koulusurmia käsittelevään tutkimukseen kulttuurisen käsikirjoituksen osalta. Kulttuurinen käsikirjoitus tarkoittaa määrättyä tilannetta koskevaa toimintamallia. Koulusurmien saralla urauurtavaa tutkimusta tehneen Katherine Newmanin tutkijaryhmän kehittämän selitysmallin mukaan kulttuurinen käsikirjoitus on yksi tekijä, jolla ilmiötä voidaan selittää, joskin se on mallin vaikeimmin testattavissa oleva selittäjä (Newman & Fox & Harding & Mehta & Roth 2004, 246). Tämä on johtanut siihen, että aiemmassa tutkimuksessa ei olla kovinkaan paljon käsitelty kulttuurista käsikirjoitusta, puhumattakaan siitä, että olisi tutkittu mediatuotteita (Oksanen & Kiilakoski 2011, 4–5). Myös sosiaalitieteellisessä tutkimuksessa ylipäättänsä elokuvien käyttö empiirisenä aineistona on ollut marginaalissa, mikä on tuonut omat haasteensa tutkimustehtävääni.

Tarkoitukseni on selvittää sitä, millaisia koulusurmiin liittyviä kulttuurisia käsikirjoituksia aineistoni elokuvissa representoidaan. Representaatiolla viitataan siihen, miten elokuvat osaltaan heijastavat ja tuottavat koulusurmien kulttuurista käsikirjoitusta ja tietovarantoa. Teoreettisena viitekehystenä käytän (media)kulttuurintutkimusta ja sosiaalista konstruktionismia yhdistävää kehystä ja metodina kertomuksen analyysiä. En lähesty aineistoa ainoastaan deduktiivisesti, vaan myös nostamaan esiin asioita teoria- ja metodikehikon ulkopuolelta. Kokonaisuudessaan induktiivinen lähestymistapa koskee lähinnä kulttuurista käsikirjoitusta, jonka laajempaan analyysiin en tarvitse mitään tiettyä metodia.

Tutkielmani etenee siten, että ensin esittelen aiempaa koulusurmia käsittelevää tutkimusta sekä tutkimuskysymykset ja liitän tutkielmani koulusurmatutkimuksen kenttään. Aiemman tutkimuksen esittelyssä pyrin tuomaan esiin enemmänkin rakenteellisia tekijöitä, sillä yleisesti ottaen koulusurmien syistä käydyssä keskustelussa tätä ei ole painotettu tarpeeksi. Lähestyn aihetta taustoittamalla pääasiassa Columbinen koulusurmaa. Columbine on ollut selkeästi vedenjakaja ilmiön kulttuurisessa evoluutiossa (Larkin 2009). Voisi todeta, että on hyvin epätodennäköistä, että esimerkiksi Jokelassa ja Kauhajoella olisi tapahtunut koulusurmia ilman Columbinen tapahtumia. Koulusurmat on täten hyvä esimerkki globalisaation vaikutuksista ja siitä, etteivät tapahtumat välttämättä ole pelkästään paikallisia, vaan saattavat aiheuttaa myös laajempia seurauksia. Lisäksi Columbinen vaikutus koulusurma-aiheisiin elokuvaan on ollut suuri. Seuraavaksi käyn läpi teoreettista viitekehystä ja me-

todia. Tämän jälkeen käyn läpi aineiston eli elokuvien kertomuksia ja kulttuurisia käsikirjoituksia, minkä jälkeen esittelen tulokset ja päätelmät.

2. Aiempi koulusurmia käsittelevä tutkimus

2.1 Ilmiön sosio-kulttuurista taustaa

Suurin osa aiemmasta tutkimuksesta on käsitellyt instituutioon kohdistuvia koulusurmia. Katherine Newman ja kumppanit määrittelevät rampagen koulualueen julkisessa tilassa tapahtuvaksi väkijoukkoon kohdistuvaksi aggressiiviseksi hyökkäykseksi. Tapauksissa menehtyy useita ihmisiä heidän symbolisen merkittävyyden johdosta tai sattumanvaraisesti. Surmaaja tai surmaajat ovat tekohetkellä koulun oppilaita tai entisiä koulun oppilaita. (Newman ym. 2004, 50.) Rampage-sanan suomenkielinen vastine on riehuminen, mutta käännöksen ontuvuudesta johtuen käytän termiä instituutioon kohdistuva koulusurma.

Glenn Muschertin (2007) mukaan tutkijoiden ja median kiinnostus nimenomaan instituutioon kohdistuvia kouluampumisia kohtaan on yhtäältä konstruoinut ilmiöstä sosiaalisen ongelman, toisaalta varsinkin median sensaatiohakuinen uutisointi on vaikeuttanut keskustelua koulusurmien yhteiskunnallisista syistä. Median ja tieteellisen tutkimuksen välillä on kuilu, mikä osaltaan johtuu median voittoa tavoittelevasta dynamiikasta. Lisäksi henkilöihin kohdistuneista koulusurmista uutisointi on ollut suhteellisen vähäistä.

Instituutioon kohdistuvat koulusurmat ovat olleet ei-urbaani ilmiö¹. Yhdysvalloissa koulusurmat ovat tapahtuneet maan etelä ja länsiosissa. Ne ovat tapahtuneet pienillä paikkakunnilla tai esikaupunkialueilla valkoisen keskiluokan yhteisöissä. Tämä onkin aiheuttanut paljon ihmetystä, sillä kiinteiden yhteisöjen on katsottu olevan immuuneja myös koulusurmien kaltaisille häiriötekijöille. Yhteisöllisyyden positiivisten vaikutusten teesit perustuvat sosiologian klassikoiden teorioihin, mutta tätä on tutkittu empiirisesti vähän. (Newman ym. 2004; Oksanen & Räsänen 2008.) Samoin koulusurmien aiheuttamien kollektiivisten traumojen myötä yhteisöllisyys on saanut sekä positiivisia

¹ On esitetty, että kun koulussa tapahtuneita surmia tarkastellaan laajemmassa kontekstissa (koulualueella ja sen ulkopuolella tapahtuneet opiskelijoiden tekemät surmat), maaseudun ja kaupungin sekä julkisten ja yksityisten koulujen välillä ei ole merkittävää eroa (Borum & Cornell & Modzeleski & Jimerson 2010).

että negatiivisia seurauksia (Nurmi & Räsänen & Oksanen 2011).

Korkea yhdenmukaisuuden paine on osaltaan vaikuttanut siihen, ettei erilaisuutta ole hyväksytty. Jos koulussa ei ole onnistuttu saavuttamaan hyväksyntää, tämä on vaikuttanut myös koulun ulkopuolisiin aktiviteetteihin. Newman tutkijaryhmineen vertaa tällaista tilannetta Erving Goffmanin tutkimuksiin totaalisista laitoksista, joissa minuus riistetään viemällä vuorovaikutustilanteissa yksilöltä mahdollisuus vaihtaa roolia eri ympäristöissä (Newman ym. 2004, 136–137). Totaalisista laitoksista poiketen yksilöllä on kuitenkin mahdollisuus paeta todellisuutta esimerkiksi kulttuurituotteiden avulla. Columbinen yhteydessä on myös painotettu paikkakunnilla sekä eksplisiittisesti että implisiittisesti ilmennyttä vainoharhaista, rasistista, maskuliinista, homofobista ja antisemiittistä ilmapiiriä (Larkin 2007; Newman ym. 2004).

Columbine on myös yksi merkittävimmistä evankelistien keskittymistä. Kouluampujien on väitetty kohdistaneen iskun osin evankelisteja vastaan. Tämä väite juontaa osin juurensa siitä, että evankelistit ovat pyrkineet hyötymään Columbinen tragediasta, ja heidän on onnistunut saada äänensä kuuluviin tragedian määrittelyssä – joskin tiedetään, että ampujat olivat turhautuneita evankelistien yhteisössä ylläpitämään moraaliseen elitismiin. (Larkin 2007, 39–61.)

Suuri osa uhreista oli kuitenkin niin sanottuja tavallisia opiskelijoita. On esitetty, että surmaajat eivät tarkoituksellisesti kohdistaneet iskuaan mitään tiettyä ryhmää vastaan. Toisaalta toinen surmaajista oli pukeutunut ”Natural Selection” -tekstillä varustettuun t-paitaan, millä on mahdollisesti haluttu symboloida jotakin. Surmaajat ampuivat suurimman osan uhreista kirjastossa. (Kellner 2008; Larkin 2007.) Lisäksi surmaajien alkuperäisenä suunnitelmana oli osin räjäyttää koulu ja aiheuttaa näin mahdollisimman suurta tuhoa, mutta heidän pommiviritelmänsä jäi suutariksi. Tiedetään myös, että koulun ruokalaan asennettu pommi sijaitsi pöydän alla, jossa jalkapalloilijat tavallisesti ruokailivat. (Cullen 2009, 125; Muschert 2007.)

Kouluampumiset ovat olleet kiivaan kulttuurisodan keskiössä. Columbinen yhteydessä mediassa keskityttiin lähinnä siihen, kohdistettiinko isku urheilijoita ja evankelisteja vastaan, sekä oliko teon taustalla mahdollisesti muita opiskelijoita. Ryöpytyksen kohteeksi ovat joutuneet paitsi gootti-alakulttuuri myös nuoriso yleensä. Virheellisten syytösten mukaan Columbinen ampujat edustivat gootti-alakulttuuria, vaikka silminnäkijähavaintojen ja huhujen perusteella alkunsa saanut myytti ei pidä paikkaansa – suurelta osin myytti sai alkunsa surmaajien käyttämistä mustista pitkistä nahkakeista. Kyseisellä alakulttuurilla ja sen edustajilla ollut mitään tekemistä surman kanssa. Samassa

yhteydessä levisi myös huhuja surmaajien homoseksuaalisuudesta. Moraalipaniikin myötä syntyneessä keskustelussa nuoriso ylipäättensä on alettu nähdä jälleen kerran ongelmana (Cullen 2009, 149–150; Frymer 2009; Oksanen & Kiilakoski 2011.)

Amerikkalaisissa julkisissa kouluissa on esitetty vallitsevan maskuliinisuuteen nojaava hierarkia, joka tuottaa maskuliinista performatiivisuutta. Columbinen surmaajat poikkesivat habitukseltaan instituution määrittämästä maskuliinisuuden normista. Columbinessa materiaalisen ja diskursiivisen hierarkian ylätasolla olivat paitsi väkivaltaista identiteettiä ylläpitäneet maskuliiniset jalkapalloilijat ja painijat myös evankelistit. Kyseinen hierarkia oli virallisen organisaation tukema, mikä aiheutti turhautumista hierarkian alaosan sijoittuneissa oppilaissa. Columbinen ampujat kärjistyivät maskuliinisen väkivaltaidentiteetin ja ylivallan äärimmilleen muuntautumalla ”Ramboiksi”. Tällä tavalla he pyrkivät muokkaamaan valtasuhteita. (Larkin 2007, 73–76; Tonso 2009.)

Katherine Newman ja kumppanit (2004, 133) ovat tutkineet Heathin yläasteen oppilashierarkiaa. Samaan tapaan kuin Columbinessa koulun alakulttuurinen hierarkia oli muodostunut siten, että hierarkian yläosan sisäpiirin muodostivat joukko ylemmän keskiluokan oppilaita, urheilijat ja huutosakin johtajat. Onkin esitetty, että kouluissa vallitsevat ylivallalle ja maskuliinisuudelle nojaavat hierarkiat tulisi purkaa sekä antaa tunnustusta ja huomiota eri ryhmille ja yksilöille (Böckler ym. 2011; Tonso 2009). Mertonilaisen alakulttuuriteorian mukaan vaarallista yhteiskunnalle on se, että yleisesti kulttuuri sosiaalistaa yksilöt egalitarismiin, vaikka rakenteet eivät sitä tosiasiassa mahdollista. Tämä johtaa poikkeavaan käyttäytymiseen. (Brake 1985, 48–53.) Tähän voisi lisätä, että teknologinen kehitys on johtanut verkostoitumisen lisääntymiseen, mikä saattaa aiheuttaa ongelmia perinteisissä kulttuurisissa rakennelmissa. Tässä mielessä materiaalisen ja diskursiivisen todellisuuden rakenteista käydään jatkuvaa kamppailua.

2.2 Koulusurmat poliittisena tekona

Ralph W. Larkin on korostanut kouluampumisten poliittisuutta. Columbinen ampujien tarkoituksena oli aloittaa vallankumous sorrettujen puolesta. Columbinen johdosta ilmiöstä on muodostunut maailmanlaajuinen, joskaan mistään pandemiasta ei voida puhua. Vuoteen 2009 mennessä Columbinen jälkeisiä instituutioon kohdistuneita kouluampumisia oli tapahtunut kaksitoista Yhdysvallois-

sa ja yksitoista Yhdysvaltojen ulkopuolella². Lisäksi epäonnistuneita tapauksia oli raportoitu yksitoista Yhdysvalloissa. Tosin kaikissa tapauksissa ei ole viitteitä Columbinen koulusurmaan. (Larkin, 2009.)

Larkinin (2007, 167) mukaan Columbinen koulusurmaajien poliittinen tulkintakehys juonsi juurensa 1990-luvun alun äärioikeistolaisista, puolisolitaallisista ryhmittymistä, joskaan niiden välillä ei ollut suoraa yhteyttä. Douglas Kellner (2008) asettaa kylmän sodan jälkeisen sisäisen terrorin ja koulusurmat samalle jatkumolle. Persianlahden sodan veteraani ja Wacon tapahtumista katkeroitunut Timothy McVeighin ja matemaatikko Unabomberin kaltaisten terroristien toimet olivat oireilua kylmän sodan jälkeisestä identiteettikriisistä. Varsinkin äärioikeistolainen sisäinen terrorismi kohdisti raivonsa hallintokoneistoon. Joskaan ei äärioikeistolaisuutta edustanut, vuosikausia liittovaltiota terrorisoinut Unabomber eli Theodor Kaczinski julisti manifestissaan, että koko länsimainen teknologisoitunut järjestelmä oli ajettava alas. Larkinin (2007, 166–167) mukaan koulusurmat olivat ”looginen mutta irrationaalinen” ilmiö 1990-luvun Yhdysvaltojen sisäisen kuohunnan aiheuttamassa väkivallan jatkumossa. Näytösluonteiset surmat ruokkivat täten toisiaan. Oklaholman pommi-iskut innoittivat Columbinen surmaajia. Virginia Techin ja Jokelan surmaajat ammensivat Columbinen tapahtumista ja niin edelleen. (Hillshafer 2013, 26.) On kuitenkin syytä korostaa, että Columbinen surmaajien luokittelu johonkin tiettyyn perinteeseen on ongelmallista, koska heidän kulttuurisen rakennelmansa voidaan katsoa olevan yhdistelmä monista alakulttuureista ja ideologioista (Kii-lakoski & Oksanen 2011, 21).

Toisaalta on esitetty, että kouluampumiset on yhdistetty terrorismiin pelon ilmapiirin luomiseksi ja kontrollin lisäämiseksi. Lisäksi kamppailu rahoituksesta on muuttanut tilannetta 2001 tapahtumien jälkeen siten, että kouluampumisia on kontekstualisoitu terrorismiin; vuonna 2002 Community Oriented Police Services -nimisen ohjelman budjetti oli 180 miljoonaa dollaria kun vuonna 2005 se oli 8,5 miljoonaa dollaria. (Altheide 2009.) Paradoksaalisesti kaikenlaisen terrorismin ja väkivallan vaikutuksiin voidaan sanoa kuuluvan valtion kontrolli- ja väkivaltakoneiston voimistuminen paitsi yksilön perusoikeuksien myös hyvinvointiyhteiskunnan kustannuksella, vaikka väkivaltaa käyttävät toimijat kokisivatkin edistävänsä perusoikeuksia ja heikkojen asemaa. Toisaalta toistuvat joukkosurmat ja tätä kautta turvallisuuden tunteen katoaminen voi vaikuttaa myös yksityishenkilöiden aseistautumiseen. Luottamus valtioon saattaa myös kadota, jos kansalaiset kokevat, ettei se enää pysty

2 Parhaiten ajan tasalla oleva listaus kouluampumisista – laajassa merkityksessä – löytyy Internet-osoitteesta: http://en.wikipedia.org/wiki/School_shooting.

takaamaan heidän turvallisuuttaan. Yhdysvalloissa Newtownissa vuonna 2012 tapahtuneen koulusurman ja sitä seuranneen aselakidebatin jälkeen aseiden myynti nousi dramaattisesti (Shermer 2013, 37).

2.3 Koulusurmat anomian ja rakennemuutoksen kontekstissa

Kylmän sodan jälkeinen sisäinen sekaannustila tai anomia ja siihen liittyvä kulttuurisota on yksi varteenotettava lähestymistapa instituutioon kohdistuvia kouluampumisia tarkasteltaessa Yhdysvaltojen kontekstissa. On myös syytä huomioida se, että Yhdysvallat kävi huomattavan paljon mediasa huomiota saaneen Persianlahden sodan 1990-luvun alussa. Columbinen yhteydessä ei ole kovin usein mainittu sitä, että noin kuukautta ennen koulusurmaa Yhdysvallat oli yhdessä NATO:n kanssa aloittanut Serbian pommitukset. (Cullen 2008, 52.) Sodankäynti (oikeutettu tai ei) on Yhdysvaltojen lähihistoriassa ollut enemmän sääntö kuin poikkeus, mikä ei ole voinut olla vaikuttamatta koko kulttuuriin.

1990-luvun alkuun saakka instituutioon kohdistuvien koulusurmien lukumäärä pysyi tasaisena. Kasvu alkoi kouluvuotena 1992–1993 saavuttaen lakipisteen kouluvuotena 1997–1998. Kouluvuotena 2001–2002 ei ollut yhtään koulusurmaa. Newman tutkijaryhmineen pohtiikin syyskuun yhdennentoista tapahtumien myötä muodostuneen kollektiivisen trauman vaikutusta epidemian taitumisessa. Pitkälle meneviä johtopäätöksiä ei voida tehdä, sillä viranomaiset onnistuivat estämään neljä iskua kyseisenä kouluvuotena. (Newman & Fox 2004, 51.)

Böcklerin ja kumppanien (2011; 2013, 9) mukaan³ koko maailman kontekstissa 1990-luvulla alkoi suhteellisen jyrkkä nousu ja vuodesta 1994 alkaen ainakin kaksi tapausta rekisteröitiin vuodessa. Vuonna 1999 oli seitsemän tapausta, mikä on suurin yhdessä vuodessa rekisteröity lukumäärä 1990-luvulla. Kasvu pysähtyi vuonna 2000, jolloin rekisteröitiin kaksi tapausta. Vuonna 2002 tilastoitiin jälleen seitsemän tapausta, minkä jälkeen vuoteen 2009 mennessä tapauksia on rekisteröity kolme vuodessa. Vuonna 2008 rekisteröitiin kahdeksan tapausta, mikä on tähän asti suurin vuodessa rekisteröity määrä.

Koulusurmat laajassa merkityksessä, puhumattakaan instituutioon kohdistuvista koulusurmista, ovat kuitenkin hyvin harvinaisia. Tilastot puhuvat puolestaan. Vuositasolla vain yksi kahdestamiljoonas-

3 Tässä tarkastelussa on otettu huomioon myös muuten kuin ampuma-asein tehdyt surmat ja niiden yritykset. Teko kohdistuu instituutioon, tiettyihin henkilöihin tai uhrit on valittu sattumanvaraisesti.

ta nuoresta menehtyy toisen tai oman käden kautta koulussa Yhdysvalloissa (Muschert 2007). Lisäksi suurin osa ampuma-ase väkivallasta tapahtuu kaupungeissa afrikkalais-amerikkalaisten ja latinalais-amerikkalaisten vähemmistöryhmien toimesta ja liittyy usein jengien välienselvittelyihin (Kellner 2008, 131). On myös esitetty, että laajemmassa tarkastelussa suurin osa kouluissa tapahtuvista surmista liittyy myös jengien välienselvittelyihin, huumeisiin ja rikolliseen toimintaan. Koulu toimii paikkana, jossa isku tiettyä ryhmää vastaan voidaan toteuttaa. (Borum ym., 2010.)

Koulusurmat olisi syytä ymmärtää myös laajemmassa kontekstissa 1970-luvulta alkaneen kiihtyneen taloudellisen globalisaation ja siihen liittyvän rakennemuutoksen yhtenä lieveilmiönä. Rakennemuutosta ilmentää palvelualojen nousu ja teknologinen kehitys talonpoikaisväestön ja teollisuustyöpaikkojen kustannuksella. (Esim. Hobsbawm 1999.)

Douglas Kellnerin (2008) mukaan koulusurmiin läheisesti liittyvä maskuliininen identiteettikriisi juontaa juurensa juuri pitkäaikaisesta rakennemuutoksesta ja kansainvälisestä pääomien uudelleenorganisoinnista. Teollisen muutoksen, automaation, ja yhteiskunnallisten liikkeiden siivittämisen muutoksen myötä, perinteinen maskuliininen identiteetti on purkautunut ja merkittävä osa miehistä on kokenut jääneensä tyhjän päälle, varsinkin maaseudulla. Kyseinen muutosprosessi yhdessä kylmän sodan jälkeisen kollektiivisen toiseuden katoamisen kanssa on lisännyt väkivaltaan turvautuvien radikaalien liikkeiden suosiota Yhdysvalloissa. Traagista on ollut se, että tämän prosessin hahmottamisen ja tätä kautta hyväksymisen puute on joissain piireissä johtanut siihen, että osoittava sormi ja väkivalta on kohdistettu vähemmistöihin ja hallintoon. (Kellner 2008, 107–113.) Paremminkin voisi väittää, että nyky maailmassa positiivisten vaikutusten lisäksi myös eriarvoisuutta ja anomiaa lisäävästä taloudellisesta globalisaatiosta eivät vastaa niinkään hallitukset (vielä vähemmän aseettomat siviilit) kuin monikansalliset suuryritykset.

Tutkiva journalisti Mark Ames (2007) on provokatiivisesti kritisoinut reaganilaisen politiikan ja uusliberalististen virtausten myötä kehittyneitä järjestelmää ja painottaa rakenteellisia tekijöitä joukkosurmien taustalla. Hänen mukaansa työpaikka- ja kouluampumisten taustalla on halu muuttaa maailmaa ja tuoda esiin yhteiskunnassa vallitsevat epäkohdat. Hän vertaa analogian avulla orjuuslaitosta nykyisiin työpaikka- ja koululaitoksiin ja työpaikka- ja koulusurmaajia Nat Turner nimiseen orjaan, joka mielenhäiriöisenä uskalsi haastaa vallalla olevan järjestelmän terrorisoimalla valkoisia tilallisia. Työpaikka- ja koulusurmat ovat Amesin mukaan uusliberalismin ja uuskonservatismiin vastaisen kapinan kaksi muotoa. Tässä mielessä instituutioon kohdistuvat koulusurmat voidaan osin nähdä arabimaailmasta alkaneen yhteiskunnallisen liikehdinnän tavoin eräänlaisena lieveilmiönä

nettisukupolven kapinana historiallisia instituutioita vastaan. Mark Ames tuo esiin myös sen, että Yhdysvalloissa julkisesta koululaitoksesta on tullut monien etnisten ryhmien välinen kamppailun kenttä, jossa standardoidussa kouluympäristössä tapahtuva kilpailu paremmuudesta on kovaa, mikä on kulminoitunut muun muassa vilpin lisääntymiseen.

2.4 Koulusurmat mediaspektaakkelinä

On esitetty, että mediaspektaakkeilla on tärkeä rooli väkivallan kierteen eskaloitumisessa. Mediaspektaakkelilla tarkoitetaan sitä, että jostain tapahtumasta uutisoidaan massiivisesti jonkin aikaa, minkä jälkeen media jättää aiheen taka-alalle. Mediaspektaakkeleissa keskitytään ristiriitoihin ja shokeeraaviin sisältöihin. (Kellner 2008.) Koulusurmaajien on esitetty olleen mediakulttuurin tuotteita. He ovat halunneet erottua massasta ja luoda oman mediaspektaakkelinensa (Kellner 2008; Oksanen 2009). Columbinen koulusurma oli 1990-luvun toiseksi uutisoiduin tapaus Yhdysvalloissa, mikä taas innoitti uusia koulusurmaajia (Larkin 2009). On jopa väitetty, että Columbinen koulusurmaajien ensisijainen motiivi tekoon oli julkisuuden tavoittelu (ks. Kellner 2008, 124). Heillä oli selvä ymmärrys tai oletus median, yleisön ja miksi ei myös viranomaisten dynamiikasta katastrofitalenteissa. Virginia Techin koulusurmaaja toi uuden elementin mediaspektaakkeliin lähettämällä manifestinsa suoraan tiedotusvälineille, kun taas Jokelan koulusurmaaja latsi manifestinsa suoraan internetiin ja sosiaaliseen mediaan.

Koulusurmat ovatkin osin heijastusta länsimaisen mediakulttuurin tilasta, jossa laatua ei niinkään arvioida sisällön vaan paremminkin mittarina on se, kuinka rajoja rikotaan ja saadaan kohua aikaiseksi myyntiä ja liikevoittoa ajatellen. Tähän on kuulunut esimerkiksi Charles Mansonin kaltaisten massamurhaajien fetisointi (ks. Oksanen 2006; Kellner 2008). Ironia tässä on osin ollut siinä, että Charles Mansonin visio provokaatioiden kautta aiheutuvista ristiriidoista ryhmien välille ja tätä kautta syntyvä vallankumous on jossain määrin konvergoitunut mediakulttuuriin (ks. Kellner 2008). Ehkä sekin osaltaan on kertonut kulttuurin tilasta jotain, että kulttuurikaaosta mustan huumorin keinoin parodioiva Oliver Stonen *Natural Born Killers* (1994) on ollut kulttisuosiossa myös monien joukko- ja sarjamurhaajien keskuudessa ja aiheuttanut mediaefektejä (Oksanen 2009). Toisaalta mediaspektaakkeliin kiedottu mielenilmaus voidaan saada näyttämään viihteeltä, vaikka tosiasiassa otettaisiinkin kantaa yhteiskunnallisiin epäkohtiin. Esimerkiksi populaarikulttuurissa monet ulostulot käsitetään usein viihteenä, vaikka alkuperäisenä pyrkimyksenä olisikin tehdä poliittinen

kannanotto. Toisaalta instituutiot omalta osaltaan normittavat mikä on viihdettä ja mikä taas yhteiskunnallista. Median vaikutusta koulusurmiin ei pitäisi kuitenkaan korostaa liikaa. On tuotu esiin myös se, että esimerkiksi internetin keskusteluryhmillä saattaa olla paitsi ehkäisevä myös sosiaalisen paineen kautta tapahtuva yllyttävä vaikutus koulusurmaajiin (ks. Kiilakoski & Oksanen 2011, 39).

2.5 Koulusurmien selitysmalleista

Yleisesti ottaen koulusurmiin on kehitelty monia eri selityksiä. Yksi mahdollinen moniperspektiivinen selitysmalli instituutioon kohdistuviin koulusurmiin on syntynyt Katherine Newmanin tutkijaryhmän työn tuloksena. Mallissa yhdistyy monet eri selittäjät, joten se on siinä mielessä varsin edistysellinen lähestymistapa koulusurmiin.

Heidän mukaansa koulusurmien taustalla on viisi välttämätöntä mutta ei riittävää tekijää. Ensimmäinen tekijä on marginalisaation kokemus, joka voi olla seurausta monesta eri asiasta. Suuri osa surmaajista on ollut koulukiusattuja, mutta tärkeätä on huomioida, että kysymys on nimenomaan marginalisaation kokemuksesta. Kaikki surmaajat eivät ole olleet koulukiusattuja tai sijoittuneet kouluhierarkian alapäähän. Toisekseen surmaajat ovat kärsineet henkilökohtaisista ongelmista, kuten perhe- ja mielenterveysongelmista, joista jälkimmäiset ovat osaltaan lisänneet marginalisaatiota. Kolmantena tekijänä on aseiden saatavuus. Surmaajilla on ollut itsellään aseita hallussa tai lähipiirissä aseita saatavilla. Neljäntenä tekijänä Newman ja kumppanit esittävät kielikuvallisesti, että koulusurmaajat ovat sijoittuneet tutkan alle. He eivät ole useissa tapauksissa antaneet selkeitä enusmerkkejä tulevasta, tai jos poikkeavaa käyttäytymistä on esiintynyt, ei ole ryhdytty toimenpiteisiin, johtuen esimerkiksi nopeasta anteeksipyyntöstä tai aikaisemmasta hyvästä käytöksestä. Surmaajat ovat onnistuneet välttämään eri seurantajärjestelmät. Toisesta Columbinen surmaajasta ja hänen Internet-sivuistaan oli tehty ilmianto poliisille, mutta jostain syystä tähän ei reagoitu. Surmaajat olivat olleet myös ennen iskua tekemisissä poliisin kanssa. Usein tapahtumat ovat tulleet täytenä yllytyksenä niin vanhemmille kuin opettajille. Tutkan alla oleminen liittyy osaltaan eriytyneiden organisaatioiden ongelmiin tiedonkulussa ja nuorten keskuudessa vallitsevaan hiljaisuuden koodiin. Toisaalta hiljaisuuden koodin hegemonia on jossain määrin purkautunut. Tämän seurauksena on pystytty estämään kouluampumisia, mutta lieveilmiönä on esiintynyt aiheettomia ilmiantoja ja moraalipaniikkeja. (Cullen 2009, 196–202; Newman ym. 2004, 148–151; 231–270,.)

Mallin viides selittäjä on kulttuurinen käsikirjoitus, joka tarkoittaa toimintamallia tietynlaiseen tilanteeseen. Newmanin tutkijaryhmän mukaan esimerkiksi Yhdysvalloissa joissakin osavaltioissa vallitsevat väkivaltaiset perinteet ja asekulttuuri saattavat antaa ratkaisumallin ongelmatilanteisiin. Maskuliinisuuden paineesta johtuen, koulusurmaajien keskuudessa esimerkiksi itsemurhan on katsottu olleen epämaskuliininen ja heikkojen yksilöiden ratkaisu. Newmanin ja kumppanien mukaan West Paducahin ja Westsiden koulusurmien tapauksessa, koulusurmaajat kokeilivat erilaisia käsikirjoituksia, joiden avulla he pyrkivät selviytymään surmaa edeltävästä marginalisaatiosta ja kiusaamisesta. Yksi käsikirjoitus oli roolin vaihtaminen, mutta puutteellisten sosiaalisten taitojen takia strategiassa epäonnistuttiin. Koulusurman kulttuurinen käsikirjoitus oli viimeinen vaihtoehto, joka otettiin käyttöön kun mitään muuta ei ollut enää tehtävissä. **Tutkimustehtäväni kytkeytyy keskusteluun koulusurmien kulttuurisesta käsikirjoituksesta. Kysyn millaisia koulusurmien kulttuurisia käsikirjoituksia elokuvissa representoidaan? Kiinnostuksen kohteena on myös elokuvien kertomukset, sekä se miten kertomukset ja kulttuuriset käsikirjoitukset kytkeytyvät yhteen.** Aiempi tutkimus ei ole juuri kiinnittänyt huomiota kulttuuriseen käsikirjoitukseen, vaan mallin neljä muuta tekijää ovat olleet tutkimuksen keskiössä. (Newman ym. 2004, 148–151; 231–270; Oksanen Kiilakoski 2011, 4–5.)

Glenn Muschert (2007) on kirjoittanut moniperspektiivisen, mutta samalla yhtenäisen tutkimuskentän puolesta. Vain yksi tekijä ei riitä selittämään koulusurmia. Lukuisat eri koulukuntien toisistaan poikkeavat, mutta uskottavat selitykset, saattavat kuitenkin johtaa harhaan ilmiöstä kiinnostuneita, ja koulukuntien välillä ei ole yhtenäisyyttä. Tällaista tilannetta Muschert vertaa Akira Kurosawan elokuvaan *Rashomon* (1950), jossa toisistaan poikkeavat silminnäkökertomukset ohjaavat katsojan pohtimaan sitä, kenen kertomus pitää paikkansa. Katsoja voi myös rakentaa kertomuksista oman synteesin.

Yhteenvedona taulukossa 1 on esiteltyä Glenn Muschertin kartoittamaa sosiaalitieteellistä tutkimusta, jota olen jo osin aiemmin sivunnut. Hän on jakanut kouluampumisten selittäjät yksilöllisiin tekijöihin ja ominaisuuksiin, paikalliseen kontekstiin ja sosiokulttuuriseen kontekstiin. Selitykset muodostavat monimutkaisen kudoksen, mikä ilmentää paitsi ilmiön haastavuutta myös *Rashomon*-vaikutusta. Toisaalta vaikka kouluampumisia voidaan selittää monesta näkökulmasta, ampumaseet luonnollisesti liittyvät olennaisesti ilmiöön, joten ei ole yllättävää, että ampumaseista on täysin aiheesta käyty kiivasta keskustelua niin Yhdysvalloissa kuin muuallakin kouluampumisista kärsineistä maissa. Toisaalta kuten todettu esimerkiksi Columbinen koulusurmaajien tarkoitus oli alun perin aiheuttaa pommien avulla suurin tuho. Lisäksi aseet oli hankittu hyödyntämällä ystävien

apua, koska surmaajat olivat itse alaikäisiä aseiden hankintahetkellä. Tulivoimaisin TEC-9-ase oli saatu välikäden kautta huumekauppaa harjoittaneelta yksityishenkilöltä. Näin ollen aselakien tiukennuksilla välttämättä ei estetä ainakaan näytösluonteisia ja tarkkaan suunniteltuja iskuja, vaikka impulsiivisempiin tekoihin vaikutus voisi toki olla merkittävä. Huomion arvoista on se, että sosio-kulttuurisessa kontekstissa koulusurmien ja globalisaation ja sen siivittämän ydinalue, periferia ja semiperiferia -suhteiden muuttumisen sekä rakennemuutoksen välinen yhteys on jäänyt vähälle huomiolle tutkimuksessa. Lisäksi koulusurmien vaikutuksia yhteisöihin on tutkittu suhteellisen vähän. Kiinnostus on enemmänkin kohdistunut koulusurmien syihin kuin seurauksiin. (Cullen 2009, 36, 90; Muschert 2007.)

Taulukko 1. Koulusurmia selittävät tekijät aiemman tutkimuksen mukaan

Taso	Kategoria	Syy
Yksilölliset tekijät ja ominaisuudet	Mielenterveyshäiriö	Masennus, itsemurha-alttius ja jakautunut persoonallisuus häiriö.
	Identiteetti	Surmat usein valkoisten miesten tekemiä
	Aseiden saatavuus	Pääsy tuliaseisiin ja muihin aseisiin.
	Kaverisuhteet	Torjutuksi tuleminen romanttisisissa suhteissa. Kiusan uhri. Sosiaalinen marginalisaatio.
Paikallinen konteksti	Perhe	Ongelmalliset perhesuhteet.
	Nuorison sosiaalinen dynamiikka	Ulossulkeminen. Ryhmiä väliset konfliktit.
	Koulun konteksti	Huonot opiskelijoiden ja henkilökunnan väliset suhteet. Hallinnon epäonnistuminen vastata uhkauksiin ja valvoa sääntöjen toteutumista.
	Yhteisön koheesio	Kiinteissä yhteisöissä ei välttämättä puututa poikkeavuuteen. Juurensa menettäneissä yhteisöissä ei välttämättä pystytä puuttumaan poikkeavuuteen.

	Yhteisön ilmapiiri	Suvaitsematon ilmapiiri yhteisössä.
Sosiokulttuurinen konteksti	Koulutus	Kriisit koulutusinstituutioissa, etenkin julkisissa kouluissa. Koulut, jotka hyväksyvät ruumiillisen kurituksen.
	Maskuliinisuus	Maskuliiniset roolit saattavat käsikirjoittaa poikien väkivaltaista käyttäytymistä. Joissain tapauksissa tytöt ovat ensisijaisena kohteena.
	Poliittinen ilmapiiri	Surmat ovat tapahtuneet useimmiten poliittisesti konservatiivisissa osavaltioissa. Surmat ovat tapahtuneet useimmiten uskonnollisesti konservatiivisilla alueilla.
	Väkivaltainen kulttuuri	Laajalle levinnyt aseiden saatavuus ja hyväksyntä. Väkivaltaa ihannoiva media-kulttuuri edesauttaa jäljittelyrikkoksia.

3. Teoria ja metodi

3.1 Teoreettinen viitekehys

Käsitän elokuvat osana mediakulttuuria. Kulttuurintutkija Douglas Kellner (1999, 46) kirjoittaa

[T]ermin mediakulttuurin etuna on, että se viittaa sekä kulttuuriteollisuuden tuotteiden luonteeseen ja muotoon (siis kulttuuriin) että niiden tuotanto- ja jakelutapaan (siis mediatekniikoihin ja -teollisuuteen). Se eroaa sellaisista ideologisesti latautuneista termeistä kuin ”massakulttuuri” ja ”populaarikulttuuri” ja kiinnittää huomion siihen kiertokulkuun, jossa mediakulttuuria tuotetaan, jaetaan ja kulutetaan. Termin käyttö kaataa keinotekoiset raja-aidat kulttuurin-, media- ja viestintätutkimuksen väliltä. Näin termi

kiinnittää huomiomme kulttuurin ja viestintävälineiden väliseen yhteyteen ja hajottaa esineistyneet erot ”kulttuurin” ja ”viestinnän” väliltä.

Kuten esimerkiksi Jean Baudrillard (1988, 166–184) on esittänyt, olemme tekemisissä yhä enemmän mediakulttuurin kaltaisen diskursiivisen todellisuuden kanssa, jopa siinä määrin, että todellisuuden rajat ovat hämärtyneet. Nopean ja monipuolisen informaation johdosta medioituneessa yhteiskunnassa useat totuudet voivat Rashomon-efektin tapaan olla tosia yhtäaikaan.

Kasvokkaisen vuorovaikutuksen lisäksi olemme tekemisissä kulttuurituotteiden kuten elokuvien kanssa – ja tietenkin yhä enenevässä määrin virtuaalimaailman kanssa. Bergerin ja Luckmannin (2005) käsittein ihmisten konstruoima todellisuus ulkoistetaan, objektivoidaan ja sisäistetään. Itsenäisesti ja ryhmätyönä tehdyt elokuvat muodostavat tietovarantoja, joiden kautta mahdollisesti sisäistetään asioita – mediakulttuuri on saanut yhä merkittävämmän roolin sosialisatiossa. Kulttuurituote muodostuu tietyssä kontekstuaalisessa ja intertekstuaalisessa verkostossa, josta tulee osa objektiivista todellisuutta, ja joka sisäistetään bio-psyko-sosio-kulttuurista lähtökohdista. Merkittävää on kuitenkin myös se, että elokuvia arvioiva kritiikki-instituutio tarjoaa hypoteeseja ja kehyksiä, joiden varassa elokuvia mahdollisesti tulkitaan.

Myös koulusurmien kulttuuriset käsikirjoitukset (avaan käsitettä tarkemmin luvussa 3.3) voidaan liittää osaksi mediakulttuurissa kehittyvää symbolista tietovarantoa. Tietovarannolla voidaan tässä tapauksessa viitata eriytyneen yhteiskunnan myötä kehittyneisiin toimintamuotoihin, jotka sisäistetään sosialisatioprosessin myötä (em. 80). Konkreettiseen paikkaan sidotun kokemuksellisen todellisuuden lisäksi myös symbolinen tai diskursiivinen todellisuus on tärkeä foorumi käsikirjoituksille. Elokuvat tarjoavat kertomusten, arvojen, identiteettien ja niin edelleen lisäksi myös toimintamalleja erilaisiin tilanteisiin. Tutkielmani kohteena on koulusurmien kulttuuriset käsikirjoitukset, joita lähestyn kahdeksan kouluampumisia käsittelevän tai sivuavan elokuvan avulla. Nämä elokuvat konstruoivat omalta osaltaan koulusurman tietovarantoa ja näin ollen pitävät osaltaan yllä koulusurman ideaa. 1990-luvun aikana koulusurmien kulttuurisesta käsikirjoituksesta on muodostunut malli, joka on saatavilla ja muuttuu jatkuvasti paitsi mediakulttuurissa myös Internetissä.

Tutkimustehtävässäni otan huomioon myös kulttuurisen käsikirjoituksen muutoksen tulkitsemalla elokuvista käsikirjoituksiin vaikuttaneita yhteiskunnallisia murroksia. Douglas Kellner (1999, 75) painottaa sitä, että kulttuurituotteiden kontekstuaalisuus eli yhteiskunnallisuus on otettava huomioon niitä analysoitaessa. Mediakulttuuri ei toimi ainoastaan oman sisäisen logiikkansa mukaisesti.

ti, vaan myös ulkoiset murrokset vaikuttavat sen kehitykseen. Kyse on siis toimijan ja rakenteen vuorovaikutuksesta sekä eri instituutioiden välisestä kiertokulusta. Sosiaalisen todellisuuden tapahtumat välittyvät mediatuotannon kautta yleisölle, joka reagoi tapahtumaan jollain tavalla. Teknologia näyttelee keskeistä roolia ja vaikuttaa niin yleisöön ja kansalaisyhteiskunnan toimijoihin kuin mediatuotantoon. Prosessi vaikuttaa takaisin muuttamalla sosiaalisen todellisuuden instituutioita. (Croteau & Hoynes 2003, 25–30.)

Pitkälle kehittyneen teknologian siivittämän globalisaation johdosta paikallisuus saa uuden merkityksen. Tapahtumat eivät saa ainoastaan paikallisia seurauksia, mistä koulusurmatkin ovat hyvä esimerkki. On esitetty, että alakulttuurit ovat usein kehittyneet oman logiikkansa mukaisesti lähinnä suurkaupungeissa, mutta ne välitetään yleisölle eri puolille maailmaa osin myös mediakulttuurin kautta (Brake 1985). Alakulttuureita ei välttämättä sisäistetä sellaisenaan, vaan niiden pohjalta on mahdollista muodostaa omia innovaatioita ja yhdistelmiä. Jean Baudrillard (1988, 27) kirjoittaa tämän kaltaisesta representaatiota hämärtävästä kehityksestä termillä hypertodellisuus. Merkitykset ja erot katoavat samalla tavalla kuin Karl Marxin mukaan työnjako vieraannuttaa työntekijän työnsä tuotteista ja omasta työstään.

Monet tapahtumat kuten kouluampumiset kytkeytyvät helposti markkinoiden piiriin ja niiden ympärille muodostuu moninainen kulttuuriteollisuus, joka heijastaa samalla eri intressejä. Tässä yhteydessä myös tieteelliset näkökulmat saattavat jäädä katveeseen. Kun ensimmäiset tieteelliset julkaisut koulusurmista on tehty, media on jo siirtynyt muihin aiheisiin. Yleisön mieliin on sisäistynyt ensimmäisen aallon informaatio ja mahdollisesti yhteiskunta muuttunut (vrt. Cullen 2008, 149–151). Kouluampumisista kertovat elokuvat representaation tavoin heijastavat ja tuottavat todellisuutta. Jossain tapauksissa saattaa olla niin, että elokuvilla ei enää ole mitään tekemistä alkuperäisen tapahtuman kanssa, vaan ne ovat Baudrillardin termein pelkkiä simulaatioita⁴. Tuottamisen ideaa tässä yhteydessä on vielä syytä hieman tarkentaa kulttuurisen käsikirjoituksen osalta. Mediakulttuurirepresentaatioista sisäistetyt oletukset tai kulttuuriset käsikirjoitukset vaikuttavat tai saattavat vaikuttaa ihmisten käyttäytymiseen ja toimintaan tässä tapauksessa koulusurmien kaltaisen tapahtuman yhteydessä (ks. Baudrillard 1981, 15). Toisin sanoen representaatiot saattavat ennakoida tiettyjen tapahtumien yhteydessä tapahtuvia seurauksia.

4 Termi on hieman harhaanjohtava, sillä yleisesti ottaen se viittaa simulaattoriin, joka tarkoittaa jonkin todellisen asian kuten lentämisen mahdollisimman tarkkaa mallintamista. Baudrillard tarkoittaa kuitenkin termillä päinvastaista.

3.2 Kertomuksen analyysi

Matti Hyvärisen (2008) mukaan kertomusta voidaan lähestyä neljästä eri näkökulmasta; rakenne-määritelmästä, retorisesta määritelmästä, kognitiivisesta määritelmästä ja prototyypinä. Lähestyn tutkimustehtävääni metodologisesti pääasiassa rakenteellisesta näkökulmasta, joskin kulttuurisen käsikirjoituksen muutoksen tarkastelu tuo analyysiin myös retorisen sävyn. Kuten James Phelan (2005, 18) on todennut, kertomus tarkoittaa sitä, että ”joku kertoo jollekulle toiselle jossain tilanteessa ja jossakin tai joissakin tarkoituksissa että jotain tapahtui”. Lisäksi joidenkin elokuvien kohdalla on hedelmällisempää painottaa kertomuksen prosessuaalista luonnetta.

Kertomus voidaan ymmärtää tapahtumien ja asiantilojen joukkona, joilla on jonkinlainen yhteys. Tapahtuma A ei välttämättä ole suorassa kausaalisuhteessa tapahtuma B:n kanssa ja niin edelleen, vaan tapahtumien välillä on ennemminkin kontingentti suhde. Tapahtumat vaikuttavat yhdessä jonkin seurauksen syntymiseen. Kyse on ennemminkin sattumasta kuin kausaliitteista. Elokuvasa *Basketball Diaries* (1995) hyvän ystävän kuolemasta seuraa päähenkilön alamäki, kun taas elokuvassa *Light it Up* (1999) luokkahuoneen ikkunan rikkoontuminen johtaa myöhempisiin tapahtumiin. Noël Carrol (2001) on esittänyt, että kahden tai useamman tapahtuman ja/tai asian tilan välisen kausaalisen yhteyden ja selvän ajallisen järjestyksen lisäksi kertomukseen liittyy myös muutos ja ainakin yksi yhtenäinen aihe.

Seymor Chatman (1978) jakaa kertomuksen tarinaan ja diskurssiin. Tarina vastaa kysymykseen mitä tapahtuu. Hänen mukaansa tarina on tapahtumia (toimintaa) ja olemassa olevaa (hahmot, tapahtumapaikkojen esineet). Näin ollen tarina käsittää muutakin kuin ainoastaan tapahtumasekvenssin. Chatman painottaakin hahmojen tärkeyttä tarinoissa. Analyysissäni tarinan osalta kiinnostukseni kohteena ovat ensisijaisesti tapahtumat ja jonkin verran myös hahmot.

Tapahtumat ovat järjestyneet kausaliiteetin, kontingenssin tai muun yhteyden lisäksi myös hierarkkisesti. Chatman (1978, 60–62) jaottelee tarinan tapahtumat ydin- ja satelliittitapahtumiin. Ydintapahtumat suuntaavat tarinaa eteenpäin ja aiheuttavat tarinassa käännekohdan. Valottavana esimerkkinä voidaan ottaa seuraava tapahtuma. Puhelimen soidessa päähenkilö on valintatilanteen edessä. Hänen on mahdollista vastata tai olla vastaamatta puhelimeen. Päähenkilö vastaa puhelimeen, minkä seurauksena tarina saa uuden suunnan. Joissain tapauksissa saatetaan seurata rinnakkain useita tarinalinjoja; esimerkkitapauksessa seurattaisiin rinnalla mitä olisi tapahtunut, jos päähenkilö ei olisi vastannut puhelimeen. Chatman kutsuu näitä anti-tarinoiksi. Esimerkiksi Jose Luis Borgesin novel-

lissa *Haarautuvien polkujen puutarha* käännekohdassa valitaan yhden vaihtoehdon sijaan kaikki vaihtoehdot. (Emt.)

Satelliittitapahtumat eivät ole tarinan kannalta välttämättömiä, vaan ne voidaan poistaa ilman tarinan logiikan häiriintymistä. Satelliittitapahtumat käsittelevät yksityiskohtaisemmin ja täydentävät ydintapahtumia, ne ovat lihasta luiden ympärillä. Satelliittitapahtumat keskittyvät hahmoihin ja niiden väliseen vuorovaikutukseen, lavastukseen ja tapahtumiin, jotka eivät ole tarinan kehittymisen kannalta oleellisia. Ydin- ja satelliittitapahtumiin liittyy myös yllätys ja jännitys. Jännitystä luodaan ennakoimalla tulevia tapahtumia. Yllätys liittyy tarinan tasapainotilan järkkymiseen, jolloin toiminta lisääntyy ja tarina saa uuden suunnan. Tarinoissa jännitys ja yllätys täydentävät toisiaan ja kie-
toutuvat yhteen mutkikkaalla tavalla. (Emt.)

Porterin (2002) ja kumppanien mukaan tapahtumien jako ydin- ja satelliittitapahtumiin on riittämätön. Heidän kehittelemänsä mallin mukaan televisiosarja tai elokuva voidaan jakaa ydinkohtauksiin *häiriö, este, komplikaatio, kohtaaminen, kriisi ja päätös* sekä satelliittikohtauksiin *selitys, draamaattinen kysymys, uuden hahmon/hahmojen esittely, toiminta, suunnitelman paljastus, suhteen paljastus, selvennys, konfliktin jatkuminen, helpotus, teema, ennakointi ja ilmapiiri*. Chatman (1990) on myös tuonut esiin kuvauksen ja argumentin sijaa kertomuksessa, jotka voidaan käsittää eräänlaisina kertomuksen päärakenteesta poikkeamisina. Porterin ja kumppanien mallissa funktiot eivät ole täysin selvärajaisia, vaan jokin kohtaus voi toteuttaa monia eri funktioita, vaikka kohtauksella on aina kuitenkin primaarifunktio. Malli on kokonaisuudessaan jokseenkin tulkinnanvarainen ja ohjasi tekemään aineistoni puitteissa turhankin laaja-alaista ja pikkutarkkaa analyysiä. Käytin sitä apuna aineiston alustavassa jäsennyksessä. Jaoin elokuvat kohtauksiin ja kirjoitin jokaisesta kohtauksesta lyhyen kuvauksen tekemääni taulukkoon. Tämän jälkeen luokittelin kohtaukset ydin- ja satelliittikohtauksiin ja pohdin niiden funktiota kyseisen mallin avulla. Näin ollen sain hyvän kokonaiskäsit-
tyksen aineistosta sekä tulkintojen tekeminen ja pohdinta helpottui. Lisäksi tämä helpotti työskente-
lyä myöhemmässä vaiheessa, jos tarvitsin esimerkiksi hakea jotain tiettyä elokuvan kohtausta. Ana-
lyysiosiossa lähinnä kuvailen kertomuksia ydintapahtumien kautta ottaen huomioon myös relevantit
satelliittikohtaukset hyödyntäen sekä Chatmanin että Porterin ja kumppanien ajatuksia. Tämän jäl-
keen tarkastelen lähemmin kulttuurista käsikirjoitusta ja niiden kannalta merkittäviä kohtauksia.
Kohtauksella tarkoitan elokuvassa tapahtuvaa temporaalista tai spatiaalista siirtymää.

Chatman käyttää termiä diskurssi siitä miten kerrotaan – analyysiosiossa en kuitenkaan jaottele ker-
tomusta tarinan ja diskurssin käsitteisiin, vaan korvaan tarinan ja diskurssin käyttämällä ainoastaan

kertomuksen käsitettä, koska kertomusten analyysin pääpaino on lähinnä tapahtumissa. Diskurssi kertoo tarinaa tietyllä tavalla. Se saattaa esimerkiksi järjestää tapahtumat monella eri tavalla käyttämällä toistoa, ennakointia ja takaumia. (Chatman, 1978; 1990; Porter, Larson, Harthcock & Nellis, 2002.) Tarinaa siis kerrotaan jonkin tahon toimesta. Chatmanin mukaan mimeettisestä perinteestä poiketen kyse ei ole näyttämisestä, vaan kertojalla on keskeinen rooli tarinan välittäjänä. Herkmannin (2002, 56) mukaan audiovisuaalisten kulttuurituotteiden havaitseminen vastaa kuitenkin tavanomaista näköhavaintoa ja poikkeaa kirjallisten tekstien monimutkaisesta tulkintaprosessista. Elokuviissa kertoja ei kuvaile tarinamaailmaa, vaan kuva kertoo sinällään. On korostettu näyttämöllepanon merkitystä. Näyttämöllepano koostuu tapahtumaympäristöstä, puvustuksesta ja maskeerauksesta, valaistuksesta ja sen esille nostamista muodoista ja liikkeestä, joita yhdistelemällä muodostuu elokuvan visuaalinen maailma. Toisaalta myös elokuvissa saatetaan käyttää diegeettistä tai ektradiegeettistä kertojaaääntä ja näkökulmaotoksia. Kertoja voidaan tuoda esiin myös ääni-, kamera- ja leikkaustekniikoiden avulla. Näkökulmaotosten tai fokalisaation avulla katsoja ”houkutellaan” tietyn hahmon asemaan. Tarinaa kerrotaan tietystä näkökulmasta tai näkökulmista, joita katsoja arvioi. Näkökulma voi liittyä paitsi hahmon havaintoon myös esimerkiksi hänen arvomaailmaansa, jota myös kertoja voi reflektoida. (Emt.; Verstraten 2009)

Pyryn analyysissa ottamaan myös huomioon katsojan position suhteessa kertomukseen. Formalistiseen perinteeseen nojautuen David Bordwell (1985, 48–61) kirjoittaa käsitteistä fabula (tarina) ja sjuzet (diskurssi). Strukturalistisesta perinteestä poiketen – jota myös Seymour Chatman edustaa – formalistit painottavat elokuvan ja katsojan välistä prosessuaalista suhdetta. Katsoja muodostaa fabulan elokuvan tekijöiden konstruoiman sjuzetin perusteella. Fabula muodostetaan kronologiseksi tapahtumien ketjuksi, vaikka sjuzet esittäisikin tapahtumat eri järjestyksessä käyttämällä esimerkiksi ennakointia ja takaumia. Sjuzet on dramaturgian ja tyylien tekniikoiden avulla konstruoitu vihjeiden joukko. Elokuva seuraa salapoliisikertomuksen logiikkaa. Fabula on valmis, kun kaikki vihjeet on annettu. Tämä tarkoittaa myös sitä, että katsoja pohdiskelee elokuvan kertomusta elokuvakokemuksen jälkeen, sillä kuvien virrassa ei lähtökohtaisesti pysty pohtimaan merkityksiä kovin syvästi. Usein valtavirtaelokuvien kertomuksia ohjataan tulkitsemaan deterministisen kausaalisen logiikan mukaisesti. Onkin esitetty, että esimerkiksi Hollywood-elokuvat omalta osaltaan normittavat länsimaista alku, keskikohta ja loppu -paradigmaan perustuvaa lineaarista aikakäsitystä ja toimivat täten merkittävänä kulttuuri-imperialismin välineinä – lineaarisuuden sijaan esimerkiksi alkuperäiskansojen aikakäsityksissä korostuu kehämäisyys. Toisaalta yhä useammin kerrontatapaa pyritään rikkomaan myös valtavirtaviitteessä, kuten esimerkiksi televisiosarjassa *Lost* tehdään. Sjuzet voi täten ohjata katsojaa myös kognitiivisesti eritasoisiin suorituksiin ja opettaa katsojia monenlaisten

kertomusten tulkintaan. (Emt.; Herkman 2002, 98–99; Mittel 2007, 162–171.)

3.3 Kulttuurinen käsikirjoitus

Roger C. Schank (1984) kirjoittaa

Käsikirjoitukset sisältävät rutiinitoimintoja, joita monet suorittavat, ja ne ovat varsin spesifisiä, tarkoin eriteltävissä. Meillä voi olla käsikirjoitus työnhakua tai kutsujen pitämistä varten. WC:ssä käyntiin tai lyijykynän teroittamiseen liittyvät käsikirjoitukset ovat käyttämistämme yksinkertaisimpia.

Kulttuurinen käsikirjoitus voidaan siis ymmärtää selkeästi organisoituneena tapahtumasekvenssinä. Syystä tai toisesta koulusurmaan päätnyt saa kulttuurisesta käsikirjoituksesta toimintamallin kouluampumistilanteeseen. Sen kautta ymmärrys organisoituu tietyllä tavalla ja antaa ennako-oletuksia koulusurmaan ja sen seurauksiin. Columbinen surmaajien tarkoituksena oli aiheuttaa pommien avulla ketjureaktio ja mahdollisimman paljon tuhoa. Samoin videot ja muu oheismateriaali oli tehty tulevaisuutta silmällä pitäen. Surmaajien ennako-oletuksena oli, että tapaus aiheuttaisi mediaspektaakkelin, ja heistä tulisi kuuluisia. Kulttuurinen käsikirjoitus viittaa siis siihen, että skriptejä omaksutaan paitsi oman kokemuksen kautta myös muilta henkilöiltä ja kulttuurituotteista. Vaikka kulttuurinen käsikirjoitus omaksutaan useimmiten automaattisesti ja alitajuisesti, esimerkiksi Jokelan surmaaja oli hyvin perillä Columbinen myötä syntyneestä kulttuurisesta käsikirjoituksesta ja toi siihen uusia elementtejä. Jokelan surmaaja käytti viestinsä levittämisessä apunaan sosiaalista mediaa ja tärkeä osa mediaspektaakkelia oli ilmiöstä ja surmaajan levittämästä materiaalista kiinnostuneet tiedonjanoiset netinkäyttäjät. (Helfgott 2008; Miettinen 2006; Oksanen & Kiilakoski 2011.) Koulusurmien yhteydessä kulttuurinen käsikirjoitus on näin ollen myös prosessuaalisessa tilassa, jolloin toimijat mahdollisesti tuovat siihen omia tai muista yhteyksistä kuin aiemmista koulusurmista omaksuttuja elementtejä.

Tässä yhteydessä on syytä laajentaa kulttuurisen käsikirjoituksen käsitettä. On esitetty, että kulttuurinen käsikirjoitus eroaa skeemasta ja kehuksesta siinä, että se käsittää tapahtumien dynamiikan kun taas skeema ja kehys ovat staattisia todellisuuden tulkintamalleja (Miettinen 2006).

Koulusurmiin liittyvässä tutkimuksessa on korostettu myös sitä, että kulttuurinen käsikirjoitus ei liity ainoastaan väkivallanteon muotoon vaan myös se toimii myös ongelmanratkaisukeinona, joten

tässä korostuu myös skemaattiset piirteet. Kouluampujat ovat konstruoineet kulttuurista käsikirjoitusta monenlaisten kulttuurituotteiden avulla, jotka ovat myös tukeneet ajatusta vallankumouksellisesta väkivallasta. (Oksanen & Kiilakoski 2011; Kiilakoski 2009, 42.) Tomi Kiilakosken (2009, 42) mukaan ”*Täytyy olla olemassa kulttuurinen käsikirjoitus, jonka myötä väkivalta näyttäytyy ongelman ratkaisemisen keinona. Hyökkääminen koulun oppilaita ja henkilökuntaa kohtaan näyttäytyy mielekkäänä vain, jos tekijä voi ajatella, että hän pystyy tällä tavoin kohtaamaan joitakin ongelmia tai edistämään omia päämääriään.*” Tässä yhteydessä on usein painotettu maskuliinisen arvomaailman ja rooliodotusten yhteyttä väkivaltaiseen käyttäytymiseen arvostuksen saamiseksi. Esimerkiksi pelkkää itsemurhaa ei ole koettu tarpeeksi maskuliinisena tekona, vaan oikeutusta ja muotoa on haettu muualta.

Kertomuksissa kulttuurisen käsikirjoituksen voidaan sanoa vaikuttavan taustalla. On siis syytä tehdä ero kulttuurisen käsikirjoituksen ja kertomuksen välille. Kulttuurinen käsikirjoitus on osa kertomusta, vaikka asian voisi tulkita niin, että koulusurmien käsikirjoitus on oma kertomuksensa. Kulttuurisen käsikirjoituksen avulla kertomuksessa olevat aukkokohtat täytetään. Kertomus kutsuu esiin kulttuurisia käsikirjoituksia. Näin ollen koko kertomusta ei tarvitse kertoa yksityiskohtaisesti, koska kertoja voi luottaa siihen, että vastaanottaja tuntee skriptin. Tämä tekee kommunikoinnin helpommaksi, mutta voi tosin aiheuttaa myös ongelmatilanteita erilaisten kulttuurien kohdatessa. (Katisko 2011, 49–51; Miettinen 2006, 36.) Kulttuurisen käsikirjoituksen suhteen suulliset ja kirjalliset kertomukset eroavat jossain määrin elokuvien kertomuksista, joskin myös elokuvissa jätetään kohtausten välille aukkokohtia, joiden välisen yhteyden katsoja joutuu mielessään rakentamaan. Aineistoni kontekstissa asian voisi tulkita niin, että elokuvat tarjoavat kouluampumisten kulttuurisia käsikirjoituksia, joita muissa yhteyksissä kerrotut kertomukset voivat kutsua esiin.

3.4 Laukaiseva tapahtuma

Tutkimustehtävääni kuuluu joidenkin elokuvien kohdalla myös tuoda esiin sitä, miten elokuvien kertomuksien tapahtumat ja kulttuuriset käsikirjoitukset liittyvät toisiinsa. Tässä laukaiseva tapahtuma voi toimia siltana kertomusten ja kulttuuristen käsikirjoitusten välillä. Tätä ei välttämättä ole syytä ymmärtää kertomuksen ydintapahtumana, vaan kuten elokuvassa *Basketball Diaries* (1995), häiriön jälkeinen tapahtumasarja sattuu unessa, minkä jälkeen siirrytään takaisin kertomuksen konkreettiseen tarinamaailmaan. Kouluampumiskohtaus ei sinällään ole kertomuksen käännekohta. Useassa elokuvassa häiriö on kuitenkin tulkittavissa ydinkohtauksena, joka muuttaa kertomuksen

suuntaa. David Hermanin (2009, 9) mukaan häiriö on keskeinen elementti hänen kehittelemässään kertomuksen prototyypissä, joskin tässä yhteydessä korostuu häiriötä seuraavien tapahtumien sijaan kokemuksellisuus eli se, millaista on kokea häiriön jälkeinen tarinamaailma.

Kertomuksessa esiintyvä tasapainotilan häiriintyminen voi kutsua esiin tietynlaisen toimintamallin. Monissa niin Hollywood- kuin esimerkiksi Exploitation-elokuvissa tapahtuu usein jonkinlainen häiriö, joka johtaa tietynlaiseen, esimerkiksi koston sisältävään, tapahtumasekvenssiin. Jälkimmäisessä häiriö on perinteisesti ollut osa markkinointistrategiaa elokuvan rahoituksen ollessa minimaalinen. Vaikka elokuvia tulkitaan bio-sosio-kulttuurisista kehyksistä käsin, tasapainon rikkoontumisesta johtuva henkilökohtainen tragedia ja kosto sekä niihin liittyvät kulttuuriset käsikirjoitukset ovat merkittävästi läsnä symbolisessa tai diskursiivisessa todellisuudessa sekä on ollut myös osa koulusurmiin johtanutta tapahtumaketjua. Koulusurmien yhteydessä on usein mainittu, että tekijät ovat kokeneet jonkin ahdistavan asian ennen kun ovat päätyneet surmatekoon. 71 prosentissa koulusurmatapauksia on edeltänyt kuritukseen, nöyryytykseen, torjutuksi tulemiseen, kiusaan tai omaan tai läheisen sairauteen liittynyt tapahtuma. Lisäksi 50 prosenttia instituutioon kohdistuneista koulusurmista on sattunut samana päivänä kuin stressitekijä on ilmennyt ja 30 prosenttia muutama päivä sen jälkeen. (Böckler & Seeger & Heitmeyer 2011, 289.) Jokelan surmaajalla tiedetään olleen seurustelusuhde internetissä, jonka päättymisen osaltaan pahensi tilannetta (Oikeusministeriö 2009, 110). Samoin Kauhajoen surmaajan veli kuoli vuonna 2003, minkä hän otti hyvin raskaasti. Lisäksi hänen ystäviään kuoli auto-onnettomuudessa vuonna 2008 ja hetkeä ennen tekoa päättyi lyhytaikainen seurustelusuhde. (Oikeusministeriö 2010, 55–56.)

On syytä vielä korostaa, että tarkoitukseni ei ole syyttää elokuvaväkivaltaa tai populaariviihdettä ylipäättänsä ja argumentoida kieltojen puolesta – viihdeväkivalta on osa demokratiaan läheisesti kuuluvaa sanan- ja ilmaisunvapautta. Väkivaltaviihteen vaikutuksista ollaan väiteltä ja sitä on tutkittu vuosikymmenet, mutta suoraa kausaaliteettia ei ole löydetty. Päinvastoin nykytrendi on ollut se, että väkivalta on tasaisesti vähentynyt, vaikka viihdeväkivalta on lisääntynyt ja väkivaltarepresentaatiot ovat tulleet lähemmäksi realistista kokemusta. Väkivaltaviihde on kuitenkin merkittävä väkivaltaiseen käytökseen taipuvaisten yksilöiden tietovaranto. Väkivaltaiset yksilöt kuluttavat väkivaltaviihdettä, joten sen vaikutukset kohdistuvat lähinnä siihen, minkälaisia rikoksia tehdään. Viime vuosina esimerkiksi kriminologisessa tutkimuksessa ollaan oltu kiinnostuneita väkivallan syiden lisäksi myös siitä, minkälaisia rikoksia tehdään. (Buckingham 2000, 127; Helfgott 2008, 369–370; Shermer 2013, 40.)

Kuten todettu kulttuurinen käsikirjoitus ja joissain tapauksissa laukaiseva tekijä on vain yksi osa ilmiötä – eräällä tavalla ketjun viimeinen lenkki tai osa sitä pitkässä evoluutiossa. Aineistoni elokuvien vaikutus kouluampumisiin on *The Basketball Diaries* (1995) ja *Elephant* (2003) -elokuvia lukuun ottamatta, mutta siitäkin huolimatta, varmasti minimaalinen (ks. Langman 2009, 25; Webber 2003). Ne siis omalta osaltaan paitsi heijastavat ilmiötä ja sen muutosta myös tuottavat sitä. Viihteen kokonaisvaikutus tietynlaisten oletusten syntymisessä voi olla kuitenkin merkittävä. Tästä hyvä esimerkki kouluampumisiin liittyen on median ja viranomaisten toiminta kriisitilanteissa, jota representoidaan monenlaisissa elokuvissa. Toki voidaan aina myös kysyä, miksi kertomukset ja niihin liittyvät väkivaltaiset kulttuuriset käsikirjoitukset saattavat olla monella eri tasolla jokseenkin manipulatiivisia, mutta kuten tiedetään, väkivaltaviihde vaikuttaa tai saattaa vaikuttaa jo valmiiksi väkivaltaisiin yksilöihin. Suurimpaan osaan kuluttajista mediatuotteiden käyttö ei lisää väkivaltaista käyttäytymistä.

Väkivaltaisten käsikirjoitusten näkyväksi tekeminen ja tarkastelu ylipäättänsä on tärkeätä, vaikka toisaalta herää kysymys miksi niitä pitäisi tarkastella lähemmin ja tällä tavalla mahdollisesti ikään kuin tuottaa ilmiötä julkisen tutkielmani puitteissa. Kouluampumisia ja väkivaltaa voitaisiin kuitenkin osin yrittää ehkäistä korostamalla kulttuurisen käsikirjoituksen vaikutusta. Ensinnäkin kuka tahansa voi joutua vaikeaan tilanteeseen elämänsä aikana osittain pitkän prosessin tuloksena ja osittain myös äkillisesti. Tällöin itse kukin saattaa pohtia mielessään kirjavia, mahdollisesti myös väkivaltaisia (itseän ja tai muihin kohdistuvia) toimintavaihtoehtoja. Yleisesti ottaen näissä käännekohdissa paitsi käsikirjoitusten ylipäättänsä myös niiden mahdollisen alkuperän pohtiminen ja suhde omaan mieleen voisi olla hyödyllistä. Toisekseen myös kulttuurituotteita käyttäessä voisi media-kriittisesti pohtia käsikirjoitusten ja kertomusten dynamiikkaa. Yksilö toimii kulttuurisessa kontekstissa myös olemassa olevien vaihtoehtojen puitteissa. Paradoksaalisesti koulusurmaajat ovat manifestoineet valinnan vapaudesta ja vapaasta tahdosta, vaikka ovat hakeneet tai muodostaneet mallinsa suurelta osin vallalla olevasta kulttuurista (ks. Kiilakoski & Oksanen 2011).

4. Elokuvien kertomukset ja kulttuuriset käsikirjoitukset

Taulukossa 2 on Glenn Muschertin (2007) tekemä koulusurmien jaottelu. Empiirisessä kontekstissa käytän tutkielmassani samaa jaottelua, joten aineisto on valittu tämän jaottelun perusteella. Tässä koulusurmat on määritelty laajemmassa merkityksessä. Etsin elokuvia käyttämällä Internetin Imdb-palvelua. Lisäksi valitsin eri vuosikymmenillä ja maissa tehtyjä elokuvia, jotta sain aineistoon paitsi

vaihtelua myös globaalia näkökulmaa. Olen lisännyt taulukkoon, mitä koulusurmatyyppiä aineistonani käyttämät elokuvat edustavat.

Taulukko 2. Koulusurmat Glenn Muschertin mukaan ja aineiston elokuvat

Tyyppi	Tekijä	Motiivi	Esimerkkitapaus	Elokuva
Instituutioon kohdistuva kouluampuminen (Rampage)	Oppilas, entinen oppilas, työntekijä tai entinen työntekijä	Hyökkäys koulua tai oppilasryhmää vastaan. Kohde on valittu symbolisen merkittävyyden johdosta. Usein tarkoituksena kostaa yhteisölle tai saavuttaa valtaa	1966 Texas Tower, Yhdysvallat 1999 Columbine High School Littleton, CO, Yhdysvallat 2002 Erfurt Secondary School, Saksa 2007 Virginia Tech, Yhdysvallat	<i>If...</i> (Iso-Britannia), <i>Deadly Tower</i> (Yhdysvallat), <i>Heathers</i> (Yhdysvallat), <i>The Basketball Diaries</i> (Yhdysvallat), <i>Elephant</i> (Yhdysvallat)
Joukkosurma	Tyypillisesti aikuinen tekijä, joka ei ole entinen oppilas tai työntekijä	Hyökkäys instituutiota tai oppilasryhmää vastaan. Kohde on valittu symbolisen merkittävyyden johdosta. Usein tarkoituksena saavuttaa valtaa.	1927 Bathin koulun katastrofi. Bath, MI 1989 Montréalin joukkosurma 1996 Dunblanen koulussa tapahtunut joukkosurma. Dunblane, Skotlanti.	<i>Polytechnique</i> (Kanada)
Terrori-isku	Henkilö tai ryhmä	Poliittisesti motivoitu hyökkäys koulua tai oppilasryhmää vastaan. Kohde valittu symbolisen merkittävyyden johdosta.	1974 Ma'a lot terrori-isku. Ma'a lot, Israel 2004 Beslan terrori-isku. Beslan, Venäjä	
Tiettyjä henkilöitä vastaan kohdistettu ampuminen	Oppilas, entinen oppilas, työntekijä tai entinen työntekijä	Henkilöitä vastaan kohdistettu kosto. Taustalla todellinen tai koettu motiivi.	1992 Tilden High ampuminen. Chicago, IL 2003 Red Lion ampumienn. Red Lion, PA	<i>Klass</i> (Viro)
Viranomaisten suorittama ampuminen	Poliisi- tai armeijaviranomainen.	Vastaus opiskelijaprotesteihin tai kapinaan. Usein taustalla hallinnon legitimizeettikriisi.	1968 Etelä Carolinan yliopiston ampuminen 1970 Kentin yliopiston ampumi-	<i>Light it Up</i> (Yhdysvallat),

4.1 If...

If on vuonna 1968 valmistunut englantilainen elokuva. Elokuvasa kertomuksen kulku ei ole keskeisessä asemassa, vaan enemmänkin yhteiskunnalliset ja intertekstuaaliset viittaukset, hahmojen ominaisuudet, motiivit, vallalla olevien normien vastaiset arvot, hahmojen välinen vuorovaikutus ja hierarkioiden kuvaus. Elokuvan voidaan sanoa täten edustavan enemmänkin satiiriväritteistä taideelokuvan suuntausta. Kertomuksen harvat häiriöt tasapainotetaan kafkamaisilla tapahtumilla, ja osa kohtauksista on mustavalkoisia. Kertomusta voisi kuvailla päähenkilöiden näkökulmasta selviytymiskertomukseksi auktoriteettien puristuksesta.

Elokuvan tapahtumat sijoittuvat militaristiseen sisäoppilaitokseen. Uskonnolla on merkittävä rooli järjestelmän arvomaailmassa – eräässä kohtauksessa on tulkintani mukaan viittauksia puritanismiin tai presbyterianismiin pastori Chaplainin saarnatessa: ”*The son of god goes forth to war a kingly crown to gain. We are all corrupt. We are all sinful. We are all meat to be punished. If a soldier doesn't do his duty, he expects to be punished*”. Rugbyjoukkueen kautta yritetään luoda oppilaisiin yhteishenkeä. Kerronta tapahtuu opettajien, piiskureiden, vanhempien ja nuorempien oppilaiden näkökulmasta. Sekä opettajien että oppilaiden kesken on hierarkkinen suhde. Keskeisellä paikalla kerronnassa ovat vanhimmat oppilaat Mick, Johnny, Wallace ja Bobby sekä heidän ja piiskureiden väliset jännitteet. Vanhempien oppilaiden välillä on myös jännite, joka juontaa Stephans-nimisen piiskurikokelaan läsnäolosta, johon muut vanhemmat oppilaat eivät suhtaudu suopeasti. Muutamissa satelliittikohtauksissa vihjataan piiskurien suunnalta tapahtuvaan hyväksikäyttöön nuorempia oppilaita kohtaan.

Nuorempien oppilaiden sisäinen hierarkia ja simputus liittyy paitsi ruumiillisiin ominaisuuksiin myös koulumenestykseen. Jos joku oppilaista ei menesty, muut joutuvat kärsimään, mikä osaltaan pakottaa sisäiseen ja epäviralliseen kontrolliin. Samoin opettajien välisissä suhteissa viitataan etniisiin tai rodullisiin eroihin, jotka osaltaan määrittävät heidän välisen hierarkian. Opetusmenetelmät eivät ole yhdenmukaisia. Muutamassa satelliittikohtauksessa tehdään eroa historian ja matematiikan opettajien välille. Edellinen haastaa tai ohjaa oppilaita haastamaan hegemoniset historiatulkinnat nationalismiin ja teknologian kehityksestä ja 1900-luvun tapahtumista. Jälkimmäisen opetus on autori-

taarista, johon kuuluu myös ruumiillinen kuritus.

Useat kohtaukset sijoittuvat Erving Goffmanin termein takahuoneeseen⁵, jossa Mick, Johnny, Wallace ja Bobby rakentavat kapinallista identiteettiään ja kulttuurista käsikirjoitusta. Takahuoneen seinille on teipattu kapinallisuuden symboleita, huoneessa juodaan viinaa ja tupakoidaan. Elokuvan aikana symbolien lukumäärä takahuoneessa lisääntyy hiljalleen. Myös muissa koulun tiloissa paljastetaan kapinallisuuden symboleita kuten julisteita Che Guevarasta, Geronimosta ja Guy Fawkesista muutamia mainitakseni.

Kertomuksessa käännekohta tapahtuu, kun piiskurit käskevät vanhimmat oppilaat luokseen. Tapahutun on ennakoitu aiemmalla satelliittikohtauksella. Piiskurit ovat koulun johtajan kanssa käydyn illallisen yhteydessä pyytäneet tältä lupaa kurittaa vanhimpia oppilaita. Piiskurien johtaja Rowntree määrää heille ruumiillisen rangaistuksen koulun yleisen moraalin rapauttamisesta. Mick pitää puolustuspuheenvuoron ja Rowntree saa kuulla kunniansa: ”*The thing i hate about you Rowntree is the way you give Coca Cola to your scum⁶ and your best Teddy Bear to Oxfam and expect us to lick you frigid fingers for the rest of your frigid life*”. Pojat viedään liikuntasaliin, jossa heille jokaiselle annetaan vuorotellen raipaniskuja. Viimeisenä rangaistuksen saa Mick. Toimenpiteen päätyttyä Mick ja Rowntree kättelevät ja Mick esittää kiitokset Rowntreelle.

Tulevia tapahtumia ennakoidaan takahuoneeseen sijoittuvassa satelliittikohtauksessa. Mick näyttää muille haltuunsa saamiaan kovia luoteja ja katsojalle vihjataan, että jotain tulee tapahtumaan. He vannovat myös verivalan. Kolmen satelliittikohtauksen jälkeen seuraa ydintapahtuma kertomuksessa. Ampuminen tapahtuu sotaharjoituksissa. Mick, Johnny, Wallace ja Bobby järjestävät väijytyksen ja alkavat ampuu muita sotaharjoitukseen osallistujia kohti. Kukaan ei kuitenkaan loukkaannu. Sotilaspastori Chaplain vaatii ampujia tulemaan esiin ja kävelee heidän luokseen. Mick kaataa pastorin maahan. Hänen näytetään maassa makaavan pastorin perspektiivistä ampuvan muutaman laukauksen ja lopuksi lyövän pistimellä. Seuraavassa erikoisessa satelliittikohtauksessa tilanne tasapainotetaan. Pojat ovat rehtorin puhuttelussa ja selviää, ettei pastorille käynyt mitään. Rehtori kääsee poikia pyytämään anteeksi pastorilta. Hän avaa hyllyn laatikon, josta pastori nousee esiin. Tämän jälkeen pojat kättelevät vuorotellen pastoria.

Rangaistukseksi he joutuvat siivoamaan varaston. Mick löytää varastosta kaapin ja sen sisältä lasi-

5 Yhdessä kohtauksessa huonetta kutsutaan termillä ”Study Room”.

6 Scum on lempinimi, jota käytetään laitoksen nuoremista oppilaista.

purkissa olevan sikiön. Wallace, Bobby, Johnny ja aiemmin elokuvassa esiintynyt tumma nainen⁷ kerääntyvät Mickin ympärille. He siirtyvät varaston takaosaan, josta löytyy aseita ja kranaatteja. Jälleen katsojalle vihjataan tulevasta.

Koulussa järjestetään tilaisuus, johon kokoontuu koulun henkilökunnan ja oppilaiden lisäksi eri auktoriteetteja representoivia henkilöitä. Elokuva päättyy koulun pihalla tapahtuvaan kohtaukseen, jossa tilaisuudesta poistuneiden kimppuun isketään koulurakennuksen katolta.

Elokuvassa kulttuurinen käsikirjoitus ilmenee lukuisilla viittauksilla länsimaalaisuuden ja porvarillisen yhteiskunnan vastaisen kapinan henkilöihin, ideologioihin ja esineisiin (esimerkiksi moottoripyöräsymboliikka), joista ammennetaan kapinan oikeutusta. Myös luovan ajattelun yhteys tuhon aikaan saamiseksi ilmenee esimerkiksi eräässä kohtauksessa, jossa Mick toteaa: ”*War is a last creative act*” (ks. Kiilakoski & Oksanen 2011, 7). Itse elokuvan lopussa tapahtuva kulttuurisen käsikirjoituksen sekvenssin performanssi on militaristinen. Iskun tekijät ovat pukeutuneet militaristisiin asusteisiin sekä varustautuneet konekivääreihin ja kranaatinheittäjiin. Muutamissa kohtauksissa sodan oikeutusta legitimoidaan konfliktin ratkaisussa lausahduksilla kuten ”*There’s no such thing as a wrong war. Violence and revolution are the only pure acts*” (ks. emt.).

Loppukohtauksessa ilmenee ansan virittämisen idea. Koulussa järjestettävässä tilaisuudessa rehtori esittelee kenraalin yleisölle. Hän alkaa pitää puhetta, joka keskeytyy, kun esiintymislavan alta alkaa nousta savua ja väki poistuu yskien tilasta koulun pihalle. Mick, Johnny, Bobby, Wallace, Oxham ja tumma nainen iskevät katolta väkijoukkoon. Iskun kohteeksi joutuneet alkavat aseistautua ja puolustautua. Rehtori pyytää tulitaukoa ja tulee esiin puhumaan hyökkääjille. Tumma nainen ottaa aseensa esiin ja ampuu katolta rehtoria päähän. Tulitaistelu jatkuu hetken, minkä jälkeen elokuva päättyy. Isku korostaa tekijöiden väkivaltaista anarkismia. Se ei ole tulkintani mukaan kohdistettu mitään tiettyä tahoa, vaan kaikkia auktoriteetteja ja vallalla olevia hierarkioita vastaan.

Kertomuksen ja kulttuurisen käsikirjoituksen sekvenssin välisestä yhteydestä mainittakoon se, että ennen loppukohtausta elokuvassa tapahtuu hieman hämmentävän oloinen kohtaaminen, jossa varastotilasta löytyy lasipurkissa oleva sikiö, minkä jälkeen iskun tekijät siirtyvät tilan nurkassa sijaitsevien aseiden luokse.

⁷ Mick ja Bobby varastavat kaupungissa sijaitsevasta ajoneuvoliikkeestä moottoripyörän ja ajavat taajamassa sijaitsevaan kahvilaan. Kahvilan myyjänä on tumma nainen. Seuraa ottoja jossa Mick ja nainen ovat kahvilan lattialla eroottisessa kontaktissa.

4.2 *The Deadly Tower*

The Deadly Tower perustuu vuonna 1966 Austinissa Texasissa tehtyyn koulusurmaan. Kyseessä on tv-elokuva, ja se on valmistunut vuonna 1975. Elokuva edustaa jännitys- ja toimintaelokuvan genreä, mutta siinä on myös komediallisia ja amerikkalaista yhteiskuntaa parodioivia ja kritisoivia piirteitä. Alkua lukuun ottamatta nopearytmisessä kertomuksessa korostuu toiminta ja kerronnassa keskitytään lähinnä jännityksen ja konfliktitilanteen ylläpitämiseen.

Elokuvan kerronta tapahtuu eri näkökulmista, ja useiden kohtausten ottoja näytetään vaihdellen eri osissa, jolla korostetaan tapahtumien samanaikaisuutta ja ohjataan katsojaa fabulan muodostamiseen. Keskeisiä hahmoja surmaajan lisäksi ovat poliisi Ramiro Martinez, komisario Lee ja kapteeni Ambrose sekä Ramiro Martinezin vaimo Vinni Martinez. Elokuvasssa on joitakin viittauksia latinalaisamerikkalaisen Martinezin kokemaan syrjintään poliisilaitoksella ja ylipäättänsä poliisina toimimisen haasteisiin sekä etnisen taustan vaikutuksista yhteiskunnassa menestymiseen.

Alussa ennakoitaan tulevia tapahtumia, luodaan jännitystä ja esitellään keskeiset hahmot. Surmaaja valmistelee iskua ja surmaa äitinsä ja vaimonsa. Henkilökohtainen kertojaääni paljastaa surmaajan motiiveja hänen kirjoittaessaan kirjettä kirjoituskoneella⁸. Jälkimmäiset tapahtumat voidaan tulkita häiriöiksi ja ydintapahtumiksi. Kertomus olisi ollut huomattavasti erilainen, sillä myöhemmin elokuvassa poliisit yrittävät tavoittaa omaisia tai henkilöitä, jotka pystyisivät puhumaan surmaajan alastornista. Katsojalle vihjataan, että surmaaja mahdollisesti on ottanut tämän huomioon tai hän tällä tavalla haluaa suojella omaisiaan tulevalta häpeältä.

Martinez paljastetaan ajamassa poliisiautoa öisessä kaupungissa, minkä jälkeen hän siirtyy poliisi-asemalle. Martinez saa pettymyksekseen kuulla, ettei ole saanut hakemaansa ylennystä. Hän menee kotiin ja käy peittelemässä lapsensa. Seuraavana aamuna Martinez viettää vapaapäivää. Hän istuu olohuoneessa poissaoleva katse kasvoillaan. Martinez vastaa puhelimeen. Martinezin ystävä Julio tarjoaa hänelle jälleen töitä. Martinez kieltäytyy tarjouksesta, mutta kertoo suostuvansa puhumaan Julion kanssa asiasta seuraavalla viikolla lounaan merkeissä. Vinnie Martinez kuulee osan puhelusta. Martinez alkaa kinastella hänen kanssaan, ja vaimolle selviää, että huonotuulisuus johtuu siitä, ettei Martinez saanut ylennystä. Martinez kertoo miettivänsä poliisivoimista eroamista, ja hänen

8 ”To whom it may concern. I don't quite understand what is compelling me to write this note. I have been having terrible fears and violent impulses. I have had tremendous headaches. I have been going to psychiatrist and i have come to a conclusion that the world is not worth living. The time has come for me to face my problems. To fight them alone. 1:30 am, mother already dead. 3 am, wife dead.”

vaimonsa kertoo pelkäävänsä miehensä turvallisuuden puolesta.

Surmaaja asioi asekaupassa ja siirtyy varusteineen yliopiston vieressä sijaitsevan tornin parvekkeelle. Hän käskee tornissa olevaa työntekijää poistumaan paikalta. Työntekijä kertoo tapahtuneesta aulan vartijalle, joka käskee kaksi muuta vartijaa katsastamaan tilanteen. Ylhäällä tornissa he näkevät surmaajan valmistautumassa iskuun ja siirtyvät takaisin alas varmistamaan ettei kukaan mene hisseillä ylös. Ylhäällä joukko turisteja on menossa torniin, ja he joutuvat tulituksen kohteeksi. Surmaaja alkaa tähtäillä ulkona liikkuvia ihmisiä ja ampuu käsi kädessä kävelevän pariskunnan koulun pihanurmikolle. Ihmisiä kerääntyy uhrien ympärille. Surmaaja jatkaa ampumista yliopiston pääovelle. Alkaa syntyä kaaos ja kuuluu hälytysajoneuvojen sireenien ääntä.

Poliisijohto on hämillään tapahtuneesta ja he ovat huolissaan siitä, että tilanteesta mahdollisesti kehittyä mediaspektaakkeli ja poliisin toiminta joutuu suurennuslasin alle. Selviää, että muita viranomaisia (Texas Rangers, FBI, Secret Service) on tulossa paikalle. Selviää, että sairaalasta on soitettu. Ambulanssit eivät riitä kuljettamaan loukkaantuneita sairaalaan ja poliisilta pyydetään lisäajoneuvoja. Kapteeni käskee ilmoituksen tehnyttä poliisia kertomaan sairaalaan, että ottavat yhteyttä paikallisiin ruumishuoneisiin, koska poliisilla ei ole ylimääräisiä ajoneuvoja. Kapteeni käskee kutsua myös SWAT-joukot paikalle, koska poliisilla on ongelmia kantaman kanssa. Toimittaja on saapunut mahdollisimman lähelle tapahtumapaikkaa ja käskee kuvaajaa keskittymään tornin kuvaamiseen.

Kertomuksessa tapahtuu ydinkohtaus. Tässä on hyvä esimerkki siitä, että vähäpätöiseltäkin tuntuva tapahtuma saattaa muuttaa kertomuksen rakennetta. Martinez viettää kotonaan vapaapäivää. Hän saa kuitenkin kuulla radiosta tapahtuneesta ja ilmoittautuu palvelukseen. Vaimo yrittää saada Martinezia jäämään kotiin, mutta tämä kieltäytyy. Martinez ajaa tapahtumapaikalle. Ympärillä vallitsee kaaos ja hän hämmästelee sitä, että siviilejä on asettunut eri puolille ampumaan tornia kohti. Martinezin poliisitoveri kertoo, että surmaaja ampuu kaikkea liikkuvaa kohti lapsista vanhuksiin ja poliisien kantama ei riitä. Selviää myös, että viranomaiset eivät ole saaneet kunnollista komentoketjua aikaan. Komisario pyytää saada lupaa selvittää ampujan taustoja ja mahdollisia motiiveja. Poliisit päättävät yrittää etsiä ampujan läheisiä, jotka mahdollisesti voisivat suostutella hänet alas tornista.

Sekasorto jatkuu. Martinez pelastaa loukkaantuneita. Toimittaja selostaa tilannetta ja kummastelee paikalle kerääntyneitä aseistautuneita siviilejä. Yksi poliiseista törmää talon kulmalle asettuneisiin

siviileihin. Yliopiston kirjakaupassa työskentelevä aseistautunut mies ilmoittautuu avuksi. Hän kertoo tietävänsä, miten torniin pääsee. Hän kertoo epäilevälle poliisille palvelleensa kaksitoista vuotta ilmavoimissa. Martinez etenee luotirateissa tornia kohti.

Poliisijohto päivittelee tilannetta. Ampujalla on parempi aseistus kuin poliiseilla. Poliisit saavat idean yrittää surmata ampuja lentokoneesta. Paljastuu, että kansalliskaarti on yritetty saada paikalle, mutta kapteeni päättää selvittää tilanteen ilman heitä.

Martinezin vaimo on lähtenyt tapahtumapaikalle. Surmaajaa yritetään ampua vanhanaikaisesta potkurikoneesta. Martinez ja kirjakaupan työntekijän kanssa etenevä poliisi lähestyvät tornia. Komisario on edennyt tutkimuksissaan ja haastattelee asekaupan omistajaa, jolta surmaaja osti aseita. Komisario saa haltuunsa rekisteröitymislomakkeet ja syyllistää asekaupan omistajaa ennen poistumistaan liikkeestä.

Martinez ja muita poliiseja pääsee tornin pääaulaan. Martinez yrittää kysyä käskyjä poliisijohdolta, mutta puhelinlinjat ovat tukossa. Poliisit siirtyvät ylös torniin. Komisario on selvittänyt ampujan henkilöllisyyden ja on tämän kotona. Paikalla on ampujan tuntema pappi, joka kertoo taustoja hänestä. Asunnosta löytyy surmaajan jättämä toinen käsinkirjoitettu kirje, jossa hän paljastaa syyt äitinsä ja vaimonsa surmiin. Komisario lukee ääneen kirjeen sisällön⁹

Toimittaja vaatii saada tietoja poliisipäälliköltä. Kapteeni suostuu lopulta vaatimuksiin ja kertoo joidenkin poliisien päässeen ylös torniin. Ampuja kuuntelee radiostaan kuvausta tapahtumista. Martinez ja kirjakaupan työntekijä saavat tornin parvelle vievän oven auki. Kerronnassa jännitystä ylläpidetään musiikin avulla, kun he etenevät hiljalleen kohti surmaajaa. Surmaajan radiosta kuuluu kun kuolleiden ja haavoittuneiden nimiä luetellaan, minkä aikana hän saa raivokohtauksen ja alkaa huutaa. Katsojaa ohjataan tekemään omat tulkintansa raivokohtauksen syystä. Martinez ja hänen avukseen tullut toinen poliisi surmaavat ampujan. Poliisit ja kirjakaupan työntekijä kerääntyvät surmaajan ruumiin ympärille. Radiosta luetellaan edelleen kuolleiden ja loukkaantuneiden nimiä. Kirjakaupan työntekijä yrittää sulkea radiota ja lopulta paiskaa sen seinään.

Komisario saapuu papin kanssa tapahtumapaikalle, ja he saavat kuulla, että tilanne on päättynyt. Uupunut Martinez talutetaan ulos tornista, ja yleisö seuraa tilannetta. Martinez ja hänen vaimonsa

9 ”Tonight i killed my mother. If there is a heaven she is going there. If not she is out of her pain and misery. I attend to kill my wife after she gets home. Don't wan't her to face the embarrassment my actions will surely cause her. After my death i wish an autopsy to perform my mead to see if there is any mental disorder.”

viedään poliisiautolla pois paikalta. He saapuvat oman autonsa luokse. Martinezin ja hänen vaimonsa paikalle saattanut komisario toteaa: *"You did real fine"* ja lähtee pois paikalta. He kävelevät autolle ja huomaavat sakkolapun tuulilasissa. He alkavat ensin nauraa ja sen jälkeen itkeä. Elokuva päättyy eksradiegeettisen kertojan loppukaneettiin, jossa paljastetaan, että surmaajalla oli aivokasvain, joka mahdollisesti oli syynä tapahtuneeseen. Martinez palkittiin kunniamitalilla, ja hän sai työpaikan Texas Rangereista.

Elokuvassa tuodaan esiin ampujan militaristinen tausta. Hänen paljastetaan tuntevan aseet hyvin ja hänen kiinnostuksensa aseisiin tuodaan esiin elokuvan alussa kohtauksessa, jossa hän selaa asemanuaalia. Ampujan performanssi on hyvin militaristinen. Hän on pukeutunut kokohaalariin ja mihin-nousukenkiin. Lisäksi hän kuljettaa varusteensa armeijan tarvikelaatikossa ja eräässä kohtauksessa surmaajan asunnolta paljastetaan valokuvia armeijauralta, millä korostetaan hänen sotilastaustaa. Yhdessä valokuvassa hän poseeraa lapsena kahden kiväärin kanssa, millä vihjataan hänen pitkäaikaiseen kiinnostukseen aseista.

Surmaaja on valinnut ampumispaikaksi taktisesti tärkeän paikan. Tornista ampuminen ja kaaoksen luominen on helppoa, ja ampujaa on vaikea pysäyttää. Elokuvassa poliisit tuskastelevat useaan kertaan tilannetta ja ovat huolissaan siitä, ettei heidän aseiden kantama riitä turvalliselta ampumaetäisyydeltä. Surmaaja on täten saavuttanut lähes täydellisen kontrollin tilanteesta. Eri puolille asettuneiden aseistautuneiden siviilien kantama riittää kuitenkin torniin saakka, minkä voidaankin nähdä parodioivan paikallista asekuultuuria.

Median ja tapahtuman välinen dynamiikka tuodaan selkeästi esiin. Poliisien välisessä keskustelussa ennakoitaan tulevaa ja ollaan huolissaan siitä, miten media reagoi tilanteeseen. Kaaoksen keskelle saapunut toimittaja käskee kuvaajaa kuvaamaan tornia herkeämättä. Myös yleisön reaktiot tuodaan esiin. Toimittaja yrittää saada kapteenilta lausuntoa, mutta tämä hangoittelee vastaan. Toimittaja vetoaa yleisön tiedonjanoon, minkä jälkeen kapteeni suostuu antamaan lausunnon: *"This city has been held in absolute terror for over an hour. The people out there wan't to know what's going on. I'm not out here for a byline whatever you may think. But the people need to know and somedy got to tell them."* Edellisessä kohtauksessa ampuja kuuntelee radiosta kuvausta poliisien etenemisestä tornissa. Surmaaja kuuntelee tekohetkellä radiota, jossa luetellaan kuolleiden ja haavoittuneiden nimiä. Median kiinnostus kohdistuu uhreihin, ja elokuvan lopussa paljastetaan myös yleisön kiinnostus sankaripoliisi Martinezia kohtaan. Surmaajan vihjataan ottaneen huomioon mahdolliset seurauk-

set, jotka hänen äitinsä ja vaimonsa surmat tulisivat aiheuttamaan. Kirjeessä mainitaan, että vaimonsa surmaamalla, ampuja suojelee häntä häpeältä.

Myös eri viranomaisten kuten FBI:n, Secret Servicen ja Kansalliskaartin liittyminen tapahtumaan tuodaan esiin – samankaltainen tapahtumasarja toistuu useissa menestyneissä Hollywood-elokuvissa kuten *Rambo I* ja on kytköksissä lainsuojattomiin ja gangstereihin liittyviin kertomuksiin tai myytteihin.

Elokuvassa sivutaan myös ampujan tieteellistä arvomaailmaa ja akateemista taustaa. Poliisitutkija kuulustelee ampujan asunnolla pappia, joka paljastaa ampujan kertoneen hänelle seuraavaa: *”And then he kept telling me about his studies in structural engineering and the stress is a physical force. He talked about a bridge somewhere in the northwest i think. It started swaying in the rhytm of the wind and the forces kept building up and finally it collapsed.”* Tieteellinen malli ei itsessään ole tulkittavissa elokuvan kulttuurisen käsikirjoituksen tapahtumasarjassa, vaan lähinnä surmaajan soti-lastasta. Representaatioissa korostuu näin ollen mallin konvergoituminen sodankäynnin kontekstista yhteiskuntaan, kuten Oklaholman pommi-iskun tekijän ja entisen sotilaan tapauksessa vaikutukset kytkeytyivät Columbinen surmaajiin välillisesti (Hillshafer 2013, 26).

4.3 Heathers

Elokuva on valmistunut vuonna 1988 ja se on lajityypiltään amerikkalaisia nuoris elokuvia parodioiva musta komedia. Tapahtumat sijoittuvat Westerburg-nimiseen keskiluokkaiseen pikkukaupunkiin. Elokuva voisi kuvailla myös postmoderniksi kulttuurituotteeksi. Elokuvassa käytetään räikeitä värejä, sekä kärjistetyt alakulttuuri- ja imagorepresentaatiot ja niiden väliset antagonismit ovat varsin keskeisessä asemassa. Elokuvassa on myös jonkin verran intertekstuaalisia ja yhteiskunnallisia viittauksia. Kertomusta voisi kuvailla kaaoskertomukseksi, joka lopulta muuttuu identiteettikertomukseksi.

Elokuvan päähenkilönä on Veronica Sawyer -niminen tyttö. Veronica ja hänen kolme Heathers-nimistä ystävää muodostavat koulun suosituimman tyttöporukan. Veronica on kuitenkin hieman tyytymätön tilanteeseen ja suhtautuu vastahakoisesti pinnallisiin ystäviinsä. Yhteiskunnallinen ja koulun hierarkia ovat homogeenisessa suhteessa. Koulun hierarkian yläpäässä on kulutuskulttuurin

kautta imagoaan muuntelevat tytöt sekä urheilulliset ja maskuliiniset jalkapallonpelaajat. Koulussa vallitsevaa hierarkiaa kuvaa hyvin elokuvan alussa ruokalassa tapahtuva kohtaaminen. Heather Chandler painostaa Veronican kirjoittamaan ihailijakirjeen, jossa jalkapalloilija Kurt tunnustaa rakkauttaan ylipainoiselle Martha Stewartille. Kirje sujutetaan Marthan tarjottimelle. Martha ilahtuu kirjeen sisällöstä ja menee Kurtin luokse ojentaen kirjeen tälle. Tämän seurauksena Kurt ja muu urheilijaporukka repeää nauruun. Martha kokee nöyryytyksen ja poistuu ruokalasta.

Veronica on tutustunut Jason Dean -nimiseen uuteen oppilaaseen. Jason halveksuu massakulttuuria. Jasonin eri puolilla elokuvaa esittämät lausahdukset kuten ”*Seven schools and seven states and the only thing different is my locker combination*” ja ”*The extreme always seems to make an impression*” kuvastavat hänen arvomaailmaansa. Hänen nimensä viittaa aikansa kapinalliseen James Deaniin, ja hän puhuu kuten Jack Nicholson. Jason omistaa moottoripyörän, ja hänessä on ripaus lehmi-poikamaisuutta, jota korostetaan kerronnassa villin lännen elokuvaan viittaavalla huuliharppumusiikillä.

Veronican ja Heather Chandler riitelevät juhlissa, minkä seurauksena Veronica lähtee kotiin ja kirjoittaa päiväkirjaansa haluavansa päästä eroon Heather Chandlerista. Samaan aikaan Jason tulee ikkunan kautta Veronican huoneeseen. He viettävät yön yhdessä. Seuraavana aamuna Jason ja Veronica menevät Heather Chandlerin luokse ja valmistavat tälle krapulajuoman, johon lopulta sekoitetaan pesuainetta. He saavat houkutelua Heatherin juomaan sekoituksen, minkä seurauksena hän menehtyy. He päättävät lavastaa kuoleman itsemurhaksi ja kirjoittavat itsemurhakirjeen.

Veronican ja Jasonin näkökulmasta Heatherin kuolema aiheuttaa odottamattomia seurauksia. Opiskelijat ovat järkyttyneitä Heatherin kuolemasta ja paitsi tunteikas myös kaunokirjallisesti odotukset ylittävä itsemurhakirje muuttaa käsityksiä hänestä. Hippikulttuurisia arvoja omaava Pauline Fleming -niminen opettaja ylistää kirjeen sisältöä ja alkaa yrittää luoda yhteishenkeä oppilaiden välille. Heatherin kuolemaa käsitellään eri televisiokanavilla. Hänestä on tullut suosituampi kuin koskaan.

Kertomuksessa tapahtuu uusi käänne, kun Veronica saa tietää, että jalkapalloilijat Kurt ja Ram ovat levittäneet hänestä seksuaalisväritteisiä perättömiä huhuja. Veronica ja Jason päättävät murhata kaverukset ja lavastaa teko itsemurhaksi. He kirjoittavat jälleen itsemurhakirjeen. Kirjeessä Kurt ja Ram paljastavat, että heidän välillään on suhde, eivätkä he enää pysty elämään asian kanssa. Veronica soittaa Kurtille ja sopii tapaamisen metsään. Kurt ja Ram tulevat tapaamispaikalle, jossa Veronica ja Jason surmaavat heidät.

Veronicaa alkaa kaduttaa ja seuraukset kääntyvät jälleen pääläelleen. Kertomuksessa häiriö eskaloituu. Veronica kirjoittaa päiväkirjaansa *"Dear diary, my teen angst bullshit has a body count. The most popular people in school are dead. Everybody is sad, but it's a weird kind of sad. Suicide gave Heather depth, Kurt a soul, Ram a brain"*. Pauline Fleming saa muilta opettajilta tahtonsa läpi ja saa luvan pitää yhteishenkeä kohottavan tilaisuuden koulussa. Vastoin Veronican odotuksia opettaja onnistuu saada oppilaat osoittamaan solidaarisuutta toisilleen. Veronican mielestä tilanne on edennyt kaoottiseksi, kun taas Jasonin mukaan he ovat onnistuneet tehtävässään. Veronica saa tarpeekseen ja eroaa Jasonista.

Jason tapaa Heather Duken ja kiristämällä houkuttelee tämän Heather Chandlerin tilalle uudeksi johtajaksi. Veronica katsoo vanhempiensa kanssa televisiosta ohjelmaa Pauline Flemingin järjestämästä tilaisuudesta. Toisaalla Martha Stewart yrittää itsemurhaa jättäytymällä auton alle. Veronica kritisoi vanhemmilleen kehittynyttä tilannetta siitä, että mediassa annetaan ymmärtää itsemurhan olevan hyväksyttävää. Heather Duke tulee Veronican kotiin ja kertoo ivalliseen sävyyn, että Martha yritti itsemurhaa, mutta epäonnistui aikeissaan. Tämän seurauksena Veronica lyö Heatheriä avokämmenellä poskelle.

Heather McNamara soittaa radio-ohjelmaan ja kertoo avoimesti tunteistaan. Heather Duke ja Veronica sattuvat kuuntelemaan ohjelmaa ja tunnistavat soittajan. Seuraavana päivänä koulussa Veronicalle alkaa selvitä, että Heather Dukesta on tullut uusi Heather Chandler. Heather Duke on kertonut kaikille Heather McNamaran soitosta radio-ohjelmaan. Tämän seurauksena Heather McNamara yrittää tehdä itsemurhan koulun vessassa, mutta Veronica estää hänen aikeensa. Jason ehdottaa Veronicalle, että he hankkiutuisivat Heather Dukesta eroon, mutta Veronica kieltäytyy.

Veronica saapuu kotiin, jossa selviää, että Jason on käynyt kertomassa Veronican vanhemmille epäilevänsä Veronican suunnitteleman itsemurhaa. Veronica menee huoneeseensa nukkumaan ja näkee painajaista, jossa Jason murhaa Heather Duken. Veronica herää äitinsä kutsuun. Hän kirjoittaa päiväkirjaansa, ettei Jasonia voi pysäyttää ja paljastaa tekevänsä itsemurhan. Jason saapuu ikkunan kautta Veronican huoneeseen ja löytää tämän hirttäytyneenä. Jason pitää huoneessa monologin ja paljastaa aikovansa räjäyttää koulun. Veronican äiti kutsuu jälleen häntä syömään, ja Jason poistuu paikalta. Äiti tulee huoneeseen ja järkyttyy näkemästään. Veronica avaa silmänsä ja selviää, että tilanne oli lavastettu.

Kertomus saavuttaa kliimaksin ja lopulta tasapainon. Jason asentaa pommit koulun liikuntasaliin ja pannuhuoneeseen. Veronica on saapunnut koululle. Hän lopulta äkkää Jasonin suunnitelman ja löytää tämän pannuhuoneesta. Veronica onnistuu estämään Jasonin aiheet. Elokuva päättyy kohtaukseen, jossa Veronica tapaa koulun käytävällä Martha Stewartin ja kutsuu tämän luokseen katsomaan elokuvia. Taustalla muutama oppilas repii alas Pauline Flemingin solidaarisuuskampanjan aikana ripustettua banderollia. Veronica ja Martha jäävät keskustelemaan koulun käytävälle ja kerronnassa käytetään ekstradiegeettisesti taustalla soul-versiota kappaleesta *Que sera, sera*.

Elokvassa on kouluampumiseen viittaava kohtaus. Kaksi jalkapalloilijaa nimittelee Jasonia homoseksuaaliksi, minkä seurauksena hänen paljastetaan osoittavan aseella. Seuraavassa kohtauksessa kuitenkin tapahtuma tasapainotetaan ja selviää, että Jasonin aseessa ei ollut oikeita panoksia, ja hänet erotettiin koulusta määrääjäksi.

Jasonin paljastetaan omaksuvan koulun räjäytykseen liittyvän tietotaidon hänen rakennusosalalla työskentelevältä isältään. Eräässä kohtauksessa Jasonin isä esittelee hänelle ja Veronicalle videolta talon räjäytyksen. ”*I put norwegian in the boiler room. Masterful. And when that blew, it set off a pack of thermals i stuck upstairs.*” Elokuvan lopussa Jason yrittää räjäyttää koulun asentamalla kaksi pommitusasetelmää. Ensimmäinen on asennettu pannuhuoneeseen ja toinen koulun liikuntasaliin, jossa on määrä olla tapahtumahetkellä koulun oppilaat ja opettajat. Aiemman tiedon perusteella Veronica äkkää Jasonin suunnitelman ja torjuu tämän aiheet.

Median reaktioiden paljastetaan olevan erityisesti Veronican näkökulmasta odotusten vastaisia. Veronica ja Jason katsovat televisiota, jossa käsitellään Heather Chandlerin kuolemaa. Useilla televisiokanavilla haastatellaan oppilaita, jotka muistelevat lämpimästi Heather Chandleria. Jason toteaa: ”*Heather Chandler is more popular than ever now.*”

Oppilaat kokoontuvat ruokalaan Pauline Flemingin johdolla luomaan yhteishenkeä New Happiness-nimisen kampanjan puitteissa. Paikalle saapuu myös TV-ryhmä. Veronica hämmentyy, kun selviää, että oppilaat lähtevät mukaan kampanjaan. Veronica päivittelee tilannetta Jasonille, joka puolestaan on eri mieltä asiasta.

Veronica: "That thing this afternoon. I'm so angry. It was chaos, fucking chaos."

Jason: "What are you talking about? I mean today was great. Chaos is great. Chaos is what killed the dinosaurs darling."

Veronican tullessa kotiin, hänen vanhempansa katsovat televisiosta ohjelmaa koulun ruokalassa järjestetystä tilaisuudesta. Veronica hermostuu ja sammuttaa television. *"Can't you see? These programs are eating suicide up with a spoon. They are making it sound like it's a cool thing to do."*

Elokuvassa nousee esiin myös kirjallisuuden vaikutus hahmojen toimintaan. Elokuvassa on useita viittauksia teokseen Moby Dick. Jasonin paljastetaan käyttävän teosta innoittajanaan toiminnassaan. Myös itse elokuvan kertomus mukailee kyseisen teoksen kertomusta. Elokuvassa myös kohtaus, jossa Jason Dean legitimoii koulun räjäytystä tukeutumalla 1960-luvun hippiradikalismiin. Ennen koulun räjäytysyritystä Jason Dean paljastaa Veronicalle, että tuleva tapahtuma tulisi olemaan 1980-luvun Woodstock. (Kiilakoski & Oksanen 2011, 7.) Veronican estäessä Jason Deanin aiheet, tämän paljastetaan valottavan motiivejaan lyhyessä monologissa: *"The only place different social types can genuinely get along with each other is in heaven. (...) Seriously, people are going to look at the ashes of Westerburg and say, now there is a school that self destructed not because society didn't care, but because the school was society."* Isku on täten kohdistettu koko yhteiskuntaa ja luokka-antagonismeja vastaan.

4.4 The Basketball Diaries

Vuonna 1995 valmistunut elokuva perustuu löyhästi taiteilija Jim Carrolin (1949–2009) 12-15 vuotiaana kirjoittamaan päiväkirjaan. Päiväkirja on kirjoitettu 1960-luvulla, mutta elokuva on siirretty 1990-luvun kontekstiin. Elokuvassa luokan ja etnisyyden representaatiot ovat suhteellisen eksplisiittisiä. New Yorkiin sijoittuvan kertomuksen keskiössä ovat katolilaiset ystävykset; amerikanirlantilaiset Jim, Mickey ja Neutron sekä latinalaisamerikkalainen Pedro. Kerronnassa paljastetaan myös ystäväysten välillä olevan jännitteitä. Elokuvassa on unessa tapahtuva kohtaus, jossa päähenkilö ampuu koulutovereitaan ja lopuksi opettajan. Itse Jim Carrolin päiväkirjassa on joitakin mainintoja, joissa kirjoittaja unelmoi ampuvansa koulussa, joten tapahtuma ei ole ainoastaan elokuvan tekijöiden keksimä. Kertomuksessa yhdistyy addiktio- ja selviytymiskertomus. Päähenkilö Jim addiktoi-

tuu heroiniin ja epäonnistuu koripalloilijana, mutta lopulta pääsee eroon huumeista ja onnistuu taiteilijana. Mickey ja Pedro eivät selviä huume- ja vankilakierteestä, mutta Neutron erkanee elokuvan loppua kohti ystäväporukasta, ja eräässä kohtauksessa sivutaan hänen onnistuneen koripalloilijana.

Temaattisesti tärkeässä elokuvan toisessa kohtauksessa päähenkilön ja auktoriteettien väliset jännitteet tuodaan esiin. Kamera kuvaa koulun käytävää. Käytävän lasivitrineissä on palkintopokaaleja. Kamera siirtyy kohti luokasta kuuluvaa ääntä. Kuvataan oppilaiden reaktioita läimähdyksiin. Paljastuu, että päähenkilö Jim makaa kontillaan luokan edessä, ja rehtori lyö häntä takapuoleen krikettimailalla. Oppitunnin jälkeen Mickey toteaa vihaiselle Jimille *"You never gonna beat him"*.

Seuraa toiminnallisempi satelliittikohtausten sarja, joissa myös paljastetaan päähenkilöiden välistä ystävyyssuhdetta ja paitsi kriminaalisuutta myös anarkismia sekä luokka-antagonismeja. Ystävykset Jim, Neutron, Mick ja Pedro juoksevat ulos koulusta ja aiheuttavat häiriötä eri puolilla kaupunkia. Heidän paljastetaan imppaavan lautan kannella. Satamassa pojat joutuvat pakenemaan, kun lautan lähestyessä Staten Islandin satamaa Pedro alkaa voida pahoin ja oksentaa ensimmäisellä kannella seisovan kookkaan amerikanitalialaisen työmiehen päälle.

Ylemmän keskiluokan alueella Westchesterissä pelataan koripallo-ottelu. Pukuhuoneessa Jim kertoo lautan tapahtumista ja pyytää muilta nimikirjoituksia koripalloon sairaalassa makaavaa, joukkueen entistä lahjakasta pelaajaa, Bobbya varten. Valmentaja Swifty pitää keskustelun Jimin kanssa ja pyytää tätä luokseen pohtimaan College-vaihtoehtoja. Ottelun aikana Pedro varastaa vastustajajoukkueen pukuhuoneen kaapeista tavaroita.

Ottelun jälkeen Swifty vie pojat hampurilaisravintolaan. Kesken ruokailun ikkunan taakse ilmestyy Westchesterin joukkueen pelaajia. Swifty äkkää tilanteen taustat ja poistuu vihaisena paikalta. Ravintolan ulkopuolella tapahtuu tappelu. Jim, Neutron, Mick ja Pedro pääsevät niskan päälle, mutta paikalle juoksee viisi pesäpallomailoin ja kettein varustautunutta miestä. Mickey huutaa maassa makaaville *"You need a fucking army"*, ja ystävykset pakenevat paikalta.

Seuraa satelliittikohtausta, jossa Jimin paras ystävä Bobby tuodaan konkreettisesti mukaan kertomukseen ja korostetaan hahmojen välistä ystävyyssuhdetta. Jim käy tapaamassa leukemiaa sairastavaa ystävänsä sairaalassa. Jim vie Bobbyn ulos ja työntää tätä pyörätuolissa kaupungilla. Samalla Bobby haluaa lukea Jimin kirjoittamia runoja. Pojat menevät strippiklubille. Bobby masentuu, kun strippari katsoo häntä säälivän näköisenä, ja vaatii Jimiä viemään hänet takaisin sairaalaan.

Luokkatematiikka ja luokkien väliset yhteydet tuodaan esiin satelliittikohtauksessa, jossa Neutron vie Jimin Winkie ja Blinkie -nimisten siskosten luokse. Anglo-amerikkalaiset, vaaleat ja geometrisesti symmetriset identtiset kaksoset asuvat hienostoalueella. Blinkie imartelea ja viettelee Jimiä ja tarjoaa tälle kokaiinia, minkä jälkeen he harrastavat seksiä. Kertomuksessa tapahtuu ydinkohtaus ja kertomuksen kulku muuttuu. Bobby kuolee, ja Jimin alamäki alkaa. Jim alkaa käyttää heroiniä, ja hänen suhde yksinhuoltajaäitiin alkaa horjua.

Kesken koripalloharjoitusten Jim häipyä suihkutilaan käyttämään huumeita. Swifty ilmestyy paikalle ja tarjoaa Jimille rahaa seksipalveluja vastaan. Jim hermostuu ja lyö Swiftyä. Seuraavassa kohtauksessa Jim kirjoittaa päiväkirjaansa kuvausta heroiniin vaikutuksista hänen henkilökohtaisen ekstrapadiegeettisen kertojaäänensä paljastaessa päiväkirjamerkinnän sisällön. Seuraa kohtaus, jossa hän uneksii ampuvansa luokkatovereitaan ja rehtorin. Kohtaus päättyy siihen, että hän herää luokahuoneesta rehtorin kutsuun ja kertomus palautuu takaisin konkreettiseen tarinamaailmaan.

Seuraavissa kohtauksissa tasapainotilan häiriintymistä eskaloidaan. Jim ja Mickey nappaavat pillereitä ennen koripallo-ottelua. He pelaavat pilvessä ja sekoilevat kentällä. Kerronnassa tapahtumaa korostetaan käyttämällä hidastettua kuvaa ja The Doors-yhtyeen Riders On the Storm -kappaletta taustamusiikkina. Kesken ottelun rehtori tulee kahden poliisin kanssa paikalle. Ottelun jälkeen Jimin ja Mickeyn pukukaapit tutkitaan. Heidän hallustaan ei löydetä huumeita, mutta heidät erotetaan koulusta ja koripallojoukkueesta. Seuraavassa kohtauksessa edellisiä tapahtumia selvennetään. Sekoilevat Jim ja Mickey keskustelevat tapahtuneesta ja Mickey paljastaa, että kaapissa oli huumeita, mutta poliisit pitivät ne itsellään.

Jimin äiti suuttuu tapahtuneesta ja heittää hänet ulos kodista. Jim vajoaa yhä syvemmälle. Seuraavat tapahtumat paljastavat heroinin käyttöä. Lisäksi Jim, Mickey ja Pedro varastavat auton ja ryöstävät jäätelöbaarin. Jäätelöbaarin ryöstön yhteydessä Pedro pidätetään.

Huonossa kunnossa oleva Jim yrittää käydä tapaamassa vaaleita kaksosia. Siskosten isä herra Rubin hermostuu Jimin kysyessä, ovatko Winkie ja Blinkie paikalla. Taustalle hiipivät siskokset eivät tunnusta tuntevansa Jimiä ja portieeri heittää tämän ulos. Biljardisalilla nuokkuva Jim joutuu skinheadin pahoinpitelemäksi, koska oli myynyt tämän tyttöystävälle huonolaatuista huumetta.

Seuraa ydinkohtaus, minkä jälkeen kertomus alkaa hetkeksi tasapainottua. Kerran aikaisemmin elo-

kuvassa esiintynyt Jimin afrikkalais-amerikkalainen koripallokaveri Reggie löytää ruhjoutuneen Jimin lumihangesta ja vie tämän kotiinsa. Reggien auttamana alkaa Jimin huumevieroitus, ja hän lopulta onnistuu pääsemään vieroitusoireista eroon. Hahmoihin ja heidän välilleen tuodaan lisäulottuvuutta. Reggie kertoo olleensa itsekin samankalaisessa tilanteessa sekä kertoo pitävänsä Jimin kirjoittamista runoista ja rohkaisee tätä jatkamaan kirjoittamista. Kuivilla olemista ei kuitenkaan kestä kauan. Eräänä päivänä Reggien ollessa poissa, Jim varastaa Reggien asunnosta rahaa ja häipyä takaisin kadulle.

Kertomuksessa palataan takaisin tasapainottomuuteen. Jim vajoaa jälleen pohjalle. Saadakseen rahaa huumeisiin, hän myy itseään metroaseman vessassa. Jim ja Mickey ostavat rahoilla heroïinia, mutta huomaavat sen olevan huonolaatuista. He jahtaavat huumevälittäjää talon katolle, josta Mickey työntää tämän alas kuolemaan. Poliisit tulevat paikalle ja vievät Mickeyn pois. Huonokuntoinen Jim menee äitinsä oven taakse kerjäten tältä rahaa. Äiti soittaa poliisit paikalle, ja Jim viedään pois. Jim joutuu pahamaineiseen Rikers Islandin vankilaan, jossa hän vastoin todennäköisyyksiä onnistuu pääsemään eroon huumeista.

Kertomus on Jimin näkökulmasta jälleen saavuttanut tasapainon ja kertomus suljetaan. Elokuva päättyy kohtaukseen, jossa Jim on menossa pitämänsä runoiltaan ja törmää takahuoneen ovella Pedroon. Pedro tarjoaa Jimille huumeita, mutta tämä kieltäytyy tarjouksesta. Niin ikään Pedro kieltäytyy Jimin esittämästä kutsusta tämän pitämään runotilaisuuteen.

Loppukohtauksessa korostuu luokkatematiikka päähenkilön ja hänen edustaman ryhmän näkökulmasta. Jim istuu näyttämöllä ja pitää monologin, jossa nousee esiin paitsi luokkaristiriidat myös jossain määrin luokkien väliset yhtäläisyydet liittyen huumeidenkäyttöön:

”Know this. There's different types of users of junk. You got your rich dilettante square-ass who dabbles now and then and always has enough money to run off to the Riviera if he feels he's fucking around to the danger point. Street junkies hate these pricks, but they are always suckers, and their money makes them tolerable. Then you got your upper-middle class Westchester preppies. Same as the others basically but what they are good for is opening their mommy and daddy's eyes to this social virus and putting pressure on the government to do something about it. Then there's us street kids. Start fucking around very young, 13 or so. We think we all got it under control and won't get strung out. This rarely works. I'm living proof. But in the end, you just got to see the

junk as another 9 to 5 gig. The hours are just a bit more inclined to shadows.”

Yleisö alkaa taputtaa. Hymyilevä Reggie vilahtaa taustalla ja poistuu teatterisalista. Kamera kuvaa hetken Jimin yleisöön katsovia kasvoja ja elokuva päättyy.

Kouluampumissequenssiä edeltää seuraavanlainen kohtausten sarja. Jim makaa kylpyammeessa ja hänen oma kertojaäänensä kuvailee heroinin vaikutuksia. Paikka vaihtuu koulun pihaksi, jossa Jimin paljastetaan myyvän huumeita kertojaääninen edelleen jatkaessa. Jimin perspektiivistä kuvataan, että rehtori näkee tilanteen huoneensa ikkunasta ja samaan aikaan puhuu puhelimesta. Seuraavassa kohtauksessa koripallovalmentaja yrittää ostaa Jimiltä seksiä koulun liikuntasalin suihkutilassa, jossa tämä on nappaamassa huumeita. Itse kouluampumiskohtaus tapahtuu kuitenkin unessa ja on irrallaan kertomuksen kulusta, joten häiriö kertomuksessa ei sinänsä toimi ydinkohtauksena. Kohtaus alkaa otolla, jossa palataan aiempaan kohtaukseen. Jim makaa kylpyammeessa ja hänen oma kertojaääni jatkaa kuvailemista: *”And you want to stop. You really do. But it is like a dream. You can't stop dreams. They move in crazy peaces, any way they want to, and suddenly you are capable of anything.”*

Jim vaipuu uneen ja paikka vaihtuu koulun käytäväksi. Koulusurmasequenssin performanssi pukeutumisineen, ilmeineen, eleineen ja liikkeineen on maskuliininen ja militaristinen. Surmaaja on pukeutunut mustaan pitkään nahkatakkiin ja maihinnousukenkiin sekä varustautunut pumppuhaukikolla. Kohtaus näytetään hidastettuna. Katsoja ohjataan hetkeksi maaperspektiiviin kamera-ajossa, jossa kuvataan surmaajan kenkiä hänen kävellessään koulun käytävää pitkin. Hän siirtyy luokkaan potkaisemalla oven auki ja ampuu seitsemän luokkatoveriaan. Samaan aikaan ystävät Pedro, Mickey, Neutron ja neljäs poika nauravat. Kohtaus loppuu siihen kun surmaaja on ampumassa rehtoria ja huutaa jotakin, mistä ei saa selvää. Uni loppuu juuri kun surmaaja on laukaisemassa asetta ja rehtori herättää hänet luokkahuoneesta.

4.5 Light it Up

Elokuva on vuonna 1999 valmistunut panttivankidraama, jonka lopussa tapahtuu viranomaisten suorittama ampuminen. Elokuvan tapahtumapaikkana on julkinen koulu New Yorkissa. Kerronta tapahtuu monen eri hahmon näkökulmasta keskittyen hahmojen taustoihin, arvoihin, motiiveihin ja hahmojen väliseen vuorovaikutukseen ja jännitteisiin. Kertomuksen kannalta keskeisimmät hahmot

ovat kuitenkin Lester ja Ziggy. Ottaen huomioon hahmojen merkitys kerronnassa ja elokuvan alueellinen konteksti, on syytä valottaa hahmojen ominaisuuksia, erityisesti etnisyyttä, joka on jälleen suhteellisen selvästi representoitu. Rodney on afrikkalais-amerikkalainen jengiläinen. Rivers on latinalaisamerikkalainen ja Lynn on valkoinen katolilainen ja edustaa gootti/grunge-alakulttuuria. Sekä Rivers että Lynn edustavat suhteellisen eksplisiittisesti myös X-sukupolven populaarikulttuuriin nojaavaa arvomaailmaa. Stephanie on afrikkalais-amerikkalainen lahjakas ja aktiivinen opiskelija, joka haluaa lääkäriksi. Lester on afrikkalais-amerikkalainen, jonka isä on hiljattain surmattu ja Ziggy on taiteelliset kyvyt omaava afrikkalais-amerikkalainen. Jackson ja rehtori ovat afrikkalais-amerikkalaisia ja tulkintani mukaan Knowles on juutalainen edustaen arvomaailmaltaan toisen maailmansodan jälkeen syntynyttä yhteiskunnallisesti aktiivista sukupolvifraktiota. Naispuolinen neuvottelija Audrey on afrikkalais-amerikkalainen ja kapteeni Monroe amerikanitalialainen. Riippuen näkökulmasta kertomuksesta voidaan sanoa olevan toisaalta tragedia toisaalta selviytymis- ja identiteettitarina. Alussa tapahtuvan häiriön jälkeen kerronta keskittyy lähinnä hahmoihin ja heidän väliseen vuorovaikutukseen ja jännitteisiin sekä jännityksen ja odotuksen luomiseen ennen lopussa tapahtuvaa kliimaksia ja tasapainon palautumista.

Elokuva alkaa kertojan (Ziggy) johdatuksella ja lyhyellä päähahmojen esittelyllä samaan aikaan kun oppilaiden paljastetaan tulevan kouluun metallinpaljastimen läpi. Ziggy istuu koulun portailla piirtämässä vihkoonsa. Koulun poliisi Jackson ilmestyy paikalle ja käskee Ziggyä siirtymään. Lester tulee väliin tilanteeseen ja joutuu pieneen konfliktitilanteeseen Jacksonin kanssa.

Oppilaat kokoontuvat massamediaa ja yhteiskunnallista liikehdintää käsittelevälle oppitunnille. Luokan lämmitys ei toimi, joten oppilaat joutuvat olemaan sisällä ulkovaatteet päällä. Ikkunan rikkoontuminen pahentaa tilannetta, ja oppitunti keskeytyy. Tässä on kiinnostava temaattinen tapahtuma, jonka kautta katsojaa ohjataan pohtimaan tulevan konfliktin syitä. Koulussa on metallinpaljastimet ja vartijat, kuitenkin perusasiat kuten opiskeluvälineet ja kiinteistön ylläpito ei toimi. Sattuman lisäksi tapahtuma on tulkittavissa ydintapahtumaksi, sillä kertomuksen kulku muuttuu sen seurauksena toiminnan kautta. Oppituntia ei voida jatkaa luokassa. Seuraavaksi opettaja Knowles saa rehtorilta luvan päättää itse, missä jatkaa oppituntia. Lesterin hahmoon tuodaan lisäulottuvuutta Knowlesin kanssa käydyssä lyhyessä keskustelussa. Knowles kysyy Lesteriltä tämän hiljattain kuolleen isän tapauksesta. Lester kertoo, että poliisien tutkimusten mukaan tapaus oli vahinko.

Seuraa jälleen ydinkohtausta. Oppituntia jatketaan läheisessä ravintolassa. Opetus keskeytyy, kun ravintola yritetään ryöstää. Knowles tunnistaa ryöstäjän entiseksi oppilaakseen ja onnistuu taltutta-

maan tämän. Tapahtuneen johdosta rehtori päättää kuitenkin erottaa Knowlesin. Oppilaat alkavat osoittaa mieltään rehtorin toimistolla, minkä seurauksena rehtori erottaa määrääjäksi muutamia oppilaita. Jackson tulee paikalle rauhoittamaan tilannetta. Ziggy hermostuu erottamisestaan, ja rehtorin aikeista ottaa yhteyttä vanhempiin ja juoksee ulos toimistosta. Jackson saa Ziggyn kiinni, mutta menettää kamppailun aikana aseensa. Ziggy poimii aseensa ja tähtää Jacksonia kertoen, ettei voi mennä kotiin. Jackson alkaa jälleen kamppailla Ziggyn kanssa, minkä seurauksena ase laukeaa Jacksonia jalkaan. Rehtori tulee paikalle ja käskää vartijoita viemään Ziggy pois. Lester poimii aseensa maasta ja uhkaa rehtoria käskien muita paitsi Jacksonia poistumaan paikalta. Palohälytys laukaitaan, oppilaita juoksee ulos rakennuksesta ja hälytysajoneuvoja ilmestyy koulun ulkopuolelle.

Muut oppilaat poistuvat rakennuksesta, mutta Rodney, Rivers, Lynn, Stephanie, Lester ja Ziggy jäävät koulun kirjastoon. Lester päättää pitää Jacksonia panttivankina, jotta he voivat myöhemmin neuvotella. Poliiseja yrittää rynnäköidä kouluun, mutta naispuolinen neuvottelija Audrey pysäyttää heidät. Nuoret sulkevat ovia kettinkien avulla ja tukkivat huonekalujen avulla portaikkoja.

Tilanteesta vastaava poliisi Monroe määrää tarkk'ampujia aseisiin ja SWAT-erikoisryhmä siirtyy koulun sisään. Nuoret katsovat televisiota, josta näytetään heidän näkökulmastaan vääristyneitä ja moralisoivia uutisia tapahtuneesta. Audrey neuvottelee puhelimitse Lesterin kanssa. Umpikujaan päätyneen neuvottelun lopuksi Lester vaatii saada isänsä paikalle ja lopettaa puhelun. Audreylle selviää, että NYPD:n poliisit surmasivat Lesterin isän. Audrey selvittää konfliktin taustoja keskustelemalla rehtorin kanssa.

Ziggyn aiemman toiminnan motiiveja valotetaan. Rodney ja Rivers alkavat tapella Jacksonin provosoidessa konfliktia. Muut oppilaat menevät väliin. Kahakan aikana Ziggyn paita repeää ja paidan alta paljastuu pahoinpitelyn jälkiä. Lester paljastaa, että Ziggyn isä pahoinpitelee tätä. Hän alkaa syyllistää Jacksonia tapahtuneesta.

Nuoret päättävät esittää kouluun kohdistuvia parannusvaatimuksia viranomaisille. Lynn ehdottaa, että he sähköpostittavat vaatimuslistansa medialle. Neuvottelutilanne jatkuu ja naisneuvottelija pyytää lisätietoja Lesterin isän tapauksesta. Lester hermostuu, ja neuvottelija rauhoittaa tilannetta kehumalla nuorten keksimää mediatempausta.

Seuraavat tapahtumat keskittyvät hahmoihin ja heidän väliseen vuorovaikutukseen. Vastakkaisia arvomaailmoja edustavat Lynn ja Stephanie alkavat lähentyä toisiaan ja selviää, että Lynn odottaa las-

ta. Ziggyn hahmoon tuodaan syvyyttä paljastamalla hänen taiteellisia kykyjään. Rivers puolestaan avautuu Rodneylle luokkataustastaan ja sukupolvien välisestä jännitteestä.

Koulun ulkopuolelle on kerääntynyt suuri joukko ihmisiä osoittamaan mieltä oppilaiden puolesta. Uutiskanavat toistavat nuorten vaatimuslistaa ja heidän henkilötarinoitaan. Poliisit ovat etsineet Knowlesin käsiinsä. Knowles keskustelee puhelimitse Lesterin kanssa ja yrittää saada nuoria antautumaan. Rodney vie Jacksonin vessaan ja joutuu poistamaan tältä käsiraudat. Jackson taltuttaa Rodneyä ja konttaa koulun käytävää pitkin huutaen apua. Erikoisjoukot reagoivat tilanteeseen ja alkavat ampua. Nuoret ottavat Jacksonin kantoon ja pakenevat Ziggyn johdattelmina koulun vintille. Lester soittaa Riversin matkapuhelimella poliiseille. Hän käskää poliiseja vastaamaan nuorien esittämiin vaatimuksiin ja uhkaa vahingoittavansa Jacksonia.

Monroe vapauttaa Audreyä tehtävästään. Poliisipäällikkö on soittanut Monroelle ja käskennyt tekemään rynnäkönn koulun. Knowles yrittää puhua Monroeta ympäri, mutta häntä käsketään poistumaan. Ennen lähtöään Knowles huomaa tietokoneen ruudussa vilkkuvan Riversin matkapuhelinnumeron.

Vintiltä paljastuu Ziggyn tekemä valtava seinämaalauk, jota kaikki paikalla olijat ihailevat. Rodney keskeyttää tilanteen ja alkaa kiistellä Lesterin kanssa. Rodney painostaa Lesteriä surmaamaan Jacksonin. Stephanie vetoaa Lesteriin ja sanoo Jacksonin tarvitsevan lääkäriä. Lester kertoo ettei halua tuottaa pettymystä muille, kuten hän teki isällensä. Stephanie pyytää Lesteriä kertomaan tämän isän kuolemasta. Lester palaa todistamaansa tapahtumaan. Poliisit olivat pysäyttäneen Lesterin isän, koska hän oli vastannut erään ryöstäjän tuntomerkkejä. Isä oli alkanut vastustaa pidätystä ja poliisit olivat pakottaneet hänet maahan. Maassa makaava isä oli yrittänyt tavoitella inhalaattoria, ja poliisit ylireagoivat tilanteeseen ampumalla hänet.

Knowles soittaa Riversin matkapuhelimeen ja kertoo Lesterille poliisien tekemän rynnäkönn kouluun hetkellä minä hyvänsä. Knowles käskää jälleen nuoria antautumaan. Lester ja Rodney vievät Jacksonin vintiltä rakennuksen katolle. Lester uhkaa Jacksonia aseella. Monroe antaa ampumiskäs-kyn tarkk'ampujille. Jackson huomaa Lesterin rinnassa infrapunatahtäimen jäljen ja siirtyy ampu-malinjan eteen. Lesterin kertoessa isästään, Jackson yrittää puhua häntä ympäri. Lesterin näytetään ampuvan ja poliisit rynnäköivät vintille.

Selviää että Lester ampui ohi ja Jackson on edelleen hengissä. Rodney ilmestyy paikalle ja alkaa

kuristaa Jacksonia. Ziggy huomaa, kun Lesteriä tähdätään helikopterista. Hän juoksee luodin eteen ja lopulta menehtyy Lesterin käsivarsille. Lopun päätöksessä Ziggyn kertojajääni paljastaa, miten muiden päähahmojen kertomukset jatkuivat tapauksen jälkeen, ja miten tapahtumalla oli yhteiskunnallisia vaikutuksia.

Elokuvasa nousee esiin median hyödyntäminen kulttuurisessa käsikirjoituksessa. Muuten elokuvassa tuotetaan lähinnä oletuksia viranomaisten ja erikoisjoukkojen toiminnasta kriisitilanteessa. Yhteisenä motiivina on saada aikaan parannuksia kouluun ja korjata elokuvan alussa tapahtuneet vääryydet, joskin lähes jokaisella oppilaalla paljastetaan olevan myös omat henkilökohtaiset syynsä, minkä takia he osallistuvat konfliktiin.

Oppilaiden ymmärrys ja odotukset viranomaisten toiminnassa tuodaan elokuvassa selkeästi esiin. Oppilaat miettivät, mitä vaatimuksia he esittävät viranomaisille. Neuvottelija yrittää soittaa heille, mutta Lynn käskee olla vastaamatta puhelimeen: *"Don't answer that, telephone is dark ages. If we are going to do this, let's do it right. Let's go global."* Vaatimuslista ja oppilaiden oma näkemys tapahtuneesta sähköpostitetaan suoraan tiedotusvälineille, minkä seurauksena tiedotusvälineet alkavat toistaa sähköpostin sisältöä ja tapahtumaan osallistuneiden oppilaiden henkilökertomuksia. Saavutetun julkisuuden paljastetaan vaikuttavan heihin positiivisella tavalla. Myös yleisön reaktio tuodaan elokuvassa esiin, kun mediatempauksen seurauksena koulun ulkopuolelle kerääntyy suuri joukko ihmisiä osoittamaan mieltään oppilaiden puolesta.

4.6 Elephant

Elephant on vuonna 2003 valmistunut ja Columbinen tapahtumien inspiroima realistinen kuvaus, joskin elokuvassa osin vahvistetaan joitakin Columbinen koulusurmaan liittyviä myyttejä. Elokuvan DVD-version haastattelussa ohjaaja Gus Van Sant kertoo, että hänen elokuvansa innoittajana on ollut myös BBC:n jakelema elokuva nimeltään *Elephant* (1989). Termillä viitataan kielikuvaan olohuoneessa seisovasta elefantista, johon kukaan ei kuitenkaan kiinnitä huomiota. Tämä on taas metafora siitä, että sosiaaliset ongelmat halutaan lakaista maton alle järjettömiltä tuntuvien veritekojen yhteydessä – elokuva perustuu osin Pohjois-Irlannissa tapahtuneisiin ampumisiin.

Realismia on korostettu käyttämällä amatöörinäyttelijöitä. Kerronta tapahtuu eri hahmojen näkökul-

masta, minkä johdosta jotkin tapahtumat toistuvat useaan kertaan. Kerronnassa katsoja ohjataan pohtimaan enemmänkin koulusurmien syytä. Elokuva ei juurikaan sisällä selkeitä ydinkohtauksia, joten analyysissä lähestyn elokuvaa lähinnä formalismin näkökulmasta. Elokuva koostuu lukuisista vihjeistä, joiden perusteella katsoja voi tehdä omia tulkintojaan. Elokuva etenee hitaasti, joten katsojalle on annettu mahdollisuus pohtia vihjeitä jo elokuvan aikana. Huomion arvoista on myös se, että elokuvan sekä tarinamaailmassa että sen ulkopuolella kerronnan tehokeinona toistuu Ludwig Van Beethovenin musiikki ja erikoiset äänitehosteet.

Elokuva alkaa taivasta ja sähkötolppaa kuvaavalla otolla. Taustalta kuuluu urheilukentän ääniä. Päivä vaihtuu illaksi. John autoilee isänsä kanssa syksyistä puistotietä pitkin. Auto heittelee puolelta toiselle ja törmää kanttareeseen. John nousee ulos autosta ja vaatii saada ajaa autoa.

Elias kävelee koulua kohti ja tapaa matkalla punkkaripariskunnan. Elias ottaa valokuvia pariskunnasta, minkä jälkeen hän jatkaa matkaa koululle. John saapuu isänsä kanssa koululle ja kääntää tätä odottamaan autossa. Hän soittaa koulun aulasta yleisöpuhelimella veljelleen. Hän kertoo, että isä on taas humalassa ja pyytää veljeä hakemaan isä pois koululta. Paljastuu, että John on myöhästynyt koulusta. Rehtori tulee paikalle ja pyytää Johnin toimistoonsa puhutteluun.

Seuraa pitkäkö kohtaaminen, jossa Nathan kävelee jalkapallokentältä kouluun sisään ja toiselle puolelle koulurakennusta. Kerronnassa taustamusiikkina käytetään Ludwig Van Beethovenin sävellystä Kuutamonsonaatti. Koulussa hän tapaa tyttöystävänsä Carrien, ja he kävelevät keskustellen koulun toimistoon.

Rehtori kääntää Johnin oppitunnille ja kääntää tätä olla myöhästymättä jälki-istunnosta. John jättää auton avaimet toimiston infopisteeseen veljeään varten ja kävelee taukotilaan. Taukotilassa hän alkaa itkeä. Hänen tyttöystävänsä Acadia ilmestyy paikalle lohduttamaan ja poistuu pian Gay-Straight Alliancen kokoukseen, jossa käydään keskustelua homoseksuaalisuudesta.

Nathan ja Carrie kävelevät koulun käytävää pitkin ja keskustelevat illan juhlista. John tapaa Eliaksen käytävällä. Elias ottaa valokuvan Johnista ja he keskustelevat lyhyesti illan konsertista. John jatkaa matkaa pihalle ja kutsuu koiraa luokseen. Koiran hypätessä Johnin edessä kerronnassa hidastetaan kuvaa hetkeksi, minkä jälkeen John kohtaa raskaasti varustautuneet Ericin ja Alexin. Alex sanoo Johnille: *”Get the fuck out of here and don't come back. Some heavy shit's going down.”*

Fysiikan tunnilla Nathan ja toinen poika heittävät Alexia paperimassalla. Tunnin jälkeen Alex siistiytyy vessassa. Alex kävelee koulun ruokalassa tehden muistiinpanoja. Hän käy tytön kanssa lyhyen keskustelun:

Tyttö: What are you writing?

Alex: This?

Tyttö: Yeah

Alex: It's my plan

Tyttö: For what

Alex: You'll see.

Alexin näkökulmasta ruokalan äänet voimistuvat, ja hän alkaa pitää päästään kiinni. Elias kävelee koulun poikki pimiöön. Kerronnassa käytetään taustamusiikkina fuusiota ja ambient-ääniä. Matkalla urheilukentältä kouluun cheerleader-valmentaja toruu Michelleä, koska tämä ei ole pukeutunut shortseihin. Michelle kävelee liikuntasalin poikki. Elias kehittää valokuvia pimiössä. Michelle vaihtaa vaatteita pukuhuoneessa ja taustalla hänestä juorutaan. Pukuhuoneesta poistuessaan, hänelle huudetaan ”loser”.

Alex saapuu kotiin, käy jääkaapilla ja kävelee olohuoneen poikki alakertaan johtaviin portaisiin. Elias on pimiössä toisen pojan kanssa kehittämässä valokuvia. Hän poistuu pimiöstä ja kävelee koulun käytävää pitkin. Hän tapaa Johnin ja aiempi tapahtuma näytetään eri näkökulmasta. Paljastetaan osa aiemmasta tapahtumasta. Nathan kävelee tyttöystävänsä kanssa Brittanyn, Jordanin ja Nicholen ohi. He ihastelevat hetken Nathania ja lähtevät kävelemään koulun ruokalaa kohti samalla juoruten Nathanista. He syövät nopeasti ja menevät vessaan oksentamaan.

Alex soittaa huoneessaan Beethovenin sävellystä Für Elise. Eric saapuu huoneeseen ja alkaa pelata kannettavalla tietokoneella ensimmäisen persoonan ammuntopeliä. Alex hermostuu kesken Kuutamosonaatin soiton, istuu sohvalle Ericin viereen, ottaa tämän kädestä kannettavan tietokoneen ja vierailee asetoimittajan Internet-sivulla.

Kamera kuvaa taivasta. Sää muuttuu ukonilmaksi ja paljastetaan, kun Alex ja Eric nukkuvat. Aamulla he syövät pannukakkuja keittiössä. Alexin isä käy nopeasti keittiössä ja muistuttaa poistuesaan vaimolleen Alexin viikolla tapahtuvista yleisurheiluharjoituksista. Eric katsoo Alexin isän suuntaan ja puistelee päätään.

Alexin ja Ericin katsoessa natsi-Saksa-aiheista dokumenttia olohuoneessa, postimies toimittaa ase-lähetyksen. He avaavat lähetyksen olohuoneessa ja siirtyvät autotalliin, jossa he kokeilevat rynnäk-kökivääriä. Michelle kävelee koulun käytävää pitkin. Eliaksen ja Johnin kohtaaminen paljastetaan hänen näkökulmastaan. Koulun kello alkaa soida ja hän juoksee kirjastoon. Hän saa kirjastonhoita-jalta ohjeet ja alkaa laittaa kirjoja hyllyyn. Taustalta kuuluu latausliike ja Michelle kääntyy.

Alex menee suihkuun ja hetken kuluttua Eric liittyy seuraan. He alkavat suudella suihkussa. Seuraa-vaksi he käyvät suunnitelman läpi. Suunnitelman läpikäynnin aikana kerronnassa ennakoidaan tule-via tapahtumia ja paljastetaan lyhyitä ottoja tulevasta koulusurmasta. Seuraavaksi he ajavat kohti koulua. Pihalla tapahtuva kohtaaminen Johnin kanssa näytetään heidän näkökulmastaan. John yrit-tää koulun pihalla estää oppilaita menemästä kouluun.

Alex ja Eric odottavat koulun käytävällä pommien räjähtämistä. Mitään ei tapahdu ja he päättävät siirtyä B-suunnitelmaan. John juoksee hänen isänsä auton luokse ja paljastuu, että isä ei ole enää au-tossa. Aiempi tapahtuma toistuu eri näkökulmasta. Alex ja Eric kävelevät kirjastoon ja Alex tekee latausliikkeen. Elias kääntyy ja ottaa heistä valokuvan. Alex ampuu Michellen, minkä jälkeen he ampuvat muita oppilaita kirjastossa. Nathanin ja hänen tyttöystävänsä paljastetaan havahtuvan paukkeeseen koulun käytävällä.

Brittany, Jordan ja Nichole laittautuvat naistenvessassa. Vaalea tyttö juoksee hämmentyneenä si-sään. Tytöt ihmettelevät hetken tapahtumaa ja jatkavat laittautumista. Alex kävelee sisään vessaan ja tekee latausliikkeen. Tytöt pelästyvät ja siirtyvät kauemmas.

Gay-Straight Alliancen kokouksessa havahdutaan käytävältä kantautuvaan paukkeeseen. Nate me-nee ovelle tarkastamaan tilannetta. Hänet ammutaan, minkä jälkeen opettaja vetää hänet käsistä ta-kaisin luokkaan. Taustalta kuuluu kun ikkuna hajotetaan. Perspektiivi siirtyy Bennyn näkökulmaksi. Hän kävelee rauhallisesti koulun käytävää pitkin. Taustalla alkaa kuulua linnun viserrystä ja muita luonnon ääniä sekä ambient-henkinen vaimea syntetisaattorimatto. Benny auttaa Acadan ikkunan kautta ulos luokkahuoneesta ja jatkaa matkaa. Benny kävelee keskustelun ääniä kohti. Eric kohtaa käytävällä rehtorin, joka yrittää tuloksetta saada Ericiä laskemaan aseensa maahan. John kohtaa isänsä koulun pihalla ja he rauhallisesti tarkkailevat savuavaa koulua. Koulusta kantautuu räjähdysten ää-niä. Benny kävelee Ericin ja rehtorin välillä käytävän keskustelun ääniä kohti.

Eric: Yeah, you did, and i should shoot you right now for it, you know i should. But i think i just might let you live, maybe, because i wan't you to know this. And the next kids that come up to you with their problems that they're being picked on, you should listen to them, no matter how twisted shit they say.

Eric huomaa Bennyn kävelevän hänen takanaan ja ampuu tämän, minkä jälkeen monologi jatkuu.

Fuck! Anyway Mr. Luce, whatever. You know there is others like us out there too. And they will kill you if you fuck with them like you did with me and Jared. Get out of here before i change my mind. Go!

Eric odottaa hetken ja ampuu neljä laukausta pakenevan rehtorin selkään. Alexia kuvataan juoksemassa ja ampumassa koulun käytävällä. Kerronnassa tapahtumia korostetaan käyttämällä taustäänä kakofoniaa. Taustäänät alkavat muuttua luonnon ääniksi. Nathan ja Carrie pakenevat Alexia, joka huomaa heidät ja kävelee heidän peräänsä. Alex kävelee ruokalaan, jossa hän tapaa Ericin. Alex ampuu Ericin. Alex kuulee ääniä keittiöstä ja siirtyy sinne. Alex avaa kylmiön oven ja löytää Nathanin ja Carrien. Kamera kuvaa Alexia ja ajaa hiljalleen taaksepäin. Konventioiden taustaa vasten voisi tulkita, että tässä kertoja ikään kuin haluaa ottaa etäisyyttä surmaajaan (ks. Verstraten 2009, 74).

Alex: Well, well, well. Look who it is.

Nathan: Dude, come on, don't do this.

Alex: Eeny, meeny

Nathan: You stupid fuck

Alex: Miny

Carrie: Please

Alex: Moe

Carrie: Don't

Alex: Catch a tiger

Nathan: This isn't something you wanna do

Alex: By his toe

Carrie: Please

Alex: If he hollers

Nathan: You are fucking sick. Don't do this.

Alex: Let him go. Eeny, meeny, miny, moe

Kamera kuvaa taivasta. Taustalta kuuluu luonnon ääniä ja kakofoniaa sekä Ludvig Van Beethovenin sävellys Für Elise. Elokuva päättyy.

Yhteisön militaristiset sekä ase- ja metsästyskulttuurin perinteet representoidaan Johnin ja hänen isänsä välisessä keskustelussa elokuvan alussa:

Isä: Let's go hunting. You wanna go hunting this weekend.

John: Yeah, let's go hunting. Where are we going hunting.

Isä: You can use that old Jap 243 that grandpa brought back from Truk.

John: From where?

Isä: Truk Islands, the South Pacific. Admiral Halsey, World War II

John: Yeah right, i was there. You've been there, right dad.

Ase- ja väkivaltakulttuuri tuodaan esiin myös muualla elokuvassa. Eräässä kohtauksessa Alex soittaa pianoa ja Eric pelaa ensimmäisen persoonan ammuntopeliä. Alex hermostuu kesken pianon soiton ja ottaa Ericiltä tietokoneen. Hän vierailee asetoimittajan Internet-sivulla. Seuraavassa kohtauksessa Alexin ja Ericin katsoessa natsi-Saksa aiheista dokumenttia, aselähetys saapuu kotiovelle. Ammuntakohtauksissa surmaajien performanssi ja tyylittely on militaristinen ja maskuliininen.

Elokuvan tekijöiden tarkoituksena lienee myös ollut viitata tieteen vaikutuksesta odotuksiin liittyen koulusurmien kulttuuriseen käsikirjoitukseen. Selkeiden syy-seuraus-suhteiden odotus oli tärkeässä asemassa Columbinen koulusurmassa. Elokuvan alkupuolella on kohtaus, jossa Alexia häiritään fyysisen tunnilla, ja opettaja käy läpi elektromagnetismia. Tulkintani mukaan tämä saattaa liittyä myöhempään kohtaukseen, jossa Alex kertoo suunnitelman Ericille. Tarkoitus on mennä sisään koulun eteläpäädyistä. Tämän jälkeen he kävelevät kielistudioon, jossa he purkavat varusteet. Ensimmäisen räjähdysten määrä tapahtua kahvilassa. Seuraavaksi he ampuvat räjähdysten seurauksena pakenavia oppilaita. Toinen räjähdys tapahtuu liikuntasalissa ja auditoriossa, minkä jälkeen he ampuvat eri suunnista pakenavia oppilaita. Lopuksi Eric menee rehtorin toimistoon ja Alex ampuu jalkapalloilijoita. Toisaalta heillä on valmiina varasuunnitelma, jonka he toteuttavat pommien jäädessä räjähtämättä, joten myös sattuma on otettu huomioon, joskaan tämä ei pitänyt paikkansa itse Columbinen surmaajien suunnitelmassa (Cullen 2009, 45). Laukaisevaan tapahtumaan liittyen eloku-

vassa on hieman yllättävä kohtaus, jossa päähenkilöt suutelevat suihkussa. Elokvassa itsessään ei kuitenkaan paljasteta minkäänlaista surmaajahahmojen kohdalle sattunutta traagista tapahtumaa, joskin tuodaan lyhyesti esiin Alexiin kohdistunut koulukiusaaminen. Tämän jälkeen seuraa kohtaus, jossa surmaajat käyvät suunnitelman läpi ennen itse koulusurmakohtausten alkamista

Toisen surmaajan taiteelliset ominaisuudet tuodaan elokuvassa esiin. Alex-hahmon kuvauksessa toistuu kuvataiteelliset ja musiikilliset ominaisuudet, ja hän on surmateon suunnittelun kannalta keskeinen hahmo.

4.7 Klass

Klass on vuonna 2007 valmistunut virolainen elokuva. Elokuva on lajityypiltään nuorisodraama, jonka kertomusta voisi kuvailla myyttiseksi kärsimys- ja kostokertomukseksi. Elokvassa keskitytään kiusaamisen kuvaukseen, ja luodaan sympatiaa päähenkilöitä Joosepia ja Kasparia kohtaan. Taustalla kuljetetaan teemaa teini-ihastuksesta, miehen kunniaista, ja representoidaan muita selityksiä koulusurmien taustoihin. Kulutuskulttuuriin liittyvät distinktiot ja jännitteet ovat myös keskeisessä osassa kertomuksessa kuten myös surmaajien perhetilanteet.

Elokuva alkaa lyhyellä Kasparin kertojaäänän johdatuksella kunnioituksesta. Seuraa liikuntatunnille sijoittuva kohtaus. Oppilaat pelaavat koripalloa ja pelissä huonosti menestyvää Joosep-nimistä poikaa kiusataan. Kiusaaminen jatkuu pukuhuoneessa. Poikaporukan johtaja Anders suuttuu, kun Joosep puolustautuessaan nimittelee häntä homoseksuaaliksi. Pojat nöyryyttävät Joosepia kantamalla hänet alasti tyttöjen pukuhuoneeseen. Kaspar päästää Thea nimisen ihastuksensa pyynnöstä Joosepin ulos pukuhuoneesta, minkä seurauksena Kasparin ja Andersin välille syntyy jännite. Kaspar saa Thealta kutsun juhliin. Kertomuksessa seuraa alun tapahtumien eskaloituessa käännekohta. Juhlissa Anders alkaa syyttää Kasparia Joosepin puolustamisesta, minkä seurauksena heidän välille syntyy tappelu. Kaspar alkaa irtaantua ydinporukasta.

Joosepin kiusaamisen kuvaus jatkuu. Joosepin vihko varastetaan matematiikan tunnilla. Opettaja tarkastaa, onko kaikilla vihkot pulpetilla ja huomaa ettei Joosepilla ole vihkoa. Joosep kertoo että joku oppilaista on vienyt sen. Opettaja yrittää saada muuta luokkaa tunnustamaan. Kun opettaja ei siinä onnistu, hän menee kertomaan rehtorille tapahtuneesta. Oppilaat määrätään rehtorin puhutte-

luun. Ensimmäisenä opettaja käskee puhutteluun luokan parhaimman oppilaan Paulin. Seuraavana puhutteluun menee Kaspar. Selviää, että Paul on kertonut rehtorille Kasparin vieneen Joosepin viikon. Kaspar yrittää puolustautua, mutta rehtori uhkailee häntä koulusta erottamisella.

Joosepin kantelu pahentaa tilannetta. Kiusaajat hyökkäävät Joosepin kimppuun ennen kirjallisuuden tuntia. Kaspar rientää väliin ja tönäisee maahan yhden kiusaajista. Tunnin jälkeen Kasparin ja Joosepin kimppuun hyökätään koulun käytävällä. Anders pitää Joosepia maassa. Paul poimii maasta Joosepin kengän ja kysyy muilta, onko normaalia, että nörtit pukeutuvat urheilukenkiin. Paul rikkoo puukolla Joosepin kengät. Joosep tulee seuraavalle oppitunnille ilman kenkiä, mikä hämmästyttää opettajaa. Joosep esittää kulutuskriittisiä kannanottoja luokan edessä muiden nauraessa. Hän leikkaa saksilla irti paidastaan tuotemerkin ja kertoo, että nyt hän on oma itsensä.

Thean ja Kasparin välinen suhde on kehittynyt. Kaspar on joutunut tilanteeseen, josta on vaikea perääntyä. Thea ei tahdo ymmärtää, miksi Kaspar puolustaa Joosepia. Kaspar selittää Thealle, että ensimmäistä kertaa hän kokee tekevänsä jotain kunniallista. Kaspar menee kotiin, jossa hänen isoäitinsä pitää Kasparille puhuttelun. Isoäidille on soitettu koulusta ja kerrottu että Kaspar kiusaa Joosep-nimistä poikaa. Koulusta on soitettu myös Joosepin kotiin. Isä vaatii, että Joosepin on puolustettava itseään.

Kiusaaminen jatkuu koulussa ja sen ulkopuolella. Kaspar ja Joosep joutuvat jälleen hyökkäyksen kohteeksi ennen oppituntia. Koulun jälkeen Kaspar pakotetaan katsomaan, kun kiusaajat pahoinpitelevät Joosepin koulun ulkopuolella sijaitsevalla parkkipaikalla.

Joosep odottaa Kasparia tämän kotirappukäytävän portailla. Hän pyytää, ettei Kaspar enää puuttuisi kiusaamiseen. Kohtauksessa kouluampumisen idea nousee ensimmäistä kertaa esiin. Kaspar ehdottaa, että he ampuisivat kiusaajat. Joosep reagoi ehdotukseen huvittuneena. Hän kertoo unelmistaan päästä opiskelemaan tietokonegrafiikkaa Alankomaihin.

Oppitunnilla levitetään huhuja, että Kaspar ja Joosep ovat homoseksuaaleja. Thea suuttuu Kasparille ja vaatii tätä pysymään erossa Joosepista, mutta Kaspar kieltäytyy. Joosepin äiti huolestuu kun näkee pojassaan pahoinpitelyn jälkiä.

Matematiikan tunnilla selviää, että Joosepin äiti on ottanut yhteyttä opettajaan. Tilanne pahenee entisestään. Paul luo Joosepille sähköpostitilin, josta kiusaajat lähettävät rakkaudentunnustuksen Kas-

parille. Kaspar vastaa viestiin, ettei hän ole homoseksuaali. Kiusaajat lähettävät Joosepille Kasparin nimellä viestin ja sopivat tapaamisen rannalle. Kertomuksessa seuraa ydinkohtaus ja häiriö. Rannalla selviää, että heille on viritetty ansa. Kiusaajat ja muita oppilaita tulee paikalle. Kohtaus kulminoituu tapahtumaan, jossa kiusaajat pakottavat puukolla uhaten Kasparin suuseksiin Joosepin kanssa.

Joosep varastaa aseita isänsä asekaapista. Kaspar haluaa isoäitiään, pyytää tältä anteeksi ja lähtee kouluun. Kaspar ja Joosep tapaavat koulun edessä. Joosep opastaa Kasparia aseiden käytössä. He saapuvat ruokalan eteen. Gootti-alakulttuuria edustava tyttö on tulossa ulos ruokalasta ja näkee aseet. Tyttö kysyy lakonisesti, jääkö hän ruokalaan, vai voiko hän jatkaa matkaa. Pojat päästävät tytön ulos ruokalasta. He kävelevät kiusaajien ruokapöydän luokse ja Kaspar aloittaa ammuskelun. Luodit viuhuvat ohi ja syntyy kaaos. Oppilaita juoksee eri suuntiin. Kaspar ja Joosep ampuvat joitakin oppilaita. Viimeisenä ammutaan Anders. Thea makaa maassa loukkaantuneena. Joosep yrittää ampua Thean, mutta Kaspar estää hänen aikeensa. Kaspar ja Joosep sopivat, että tekevät yhdessä itsemurhan. Joosep ampuu ensin itsensä. Kaspar jää pitämään asetta ohimolle. Elokuva päättyy ja Kasparin kohtalo jää epäselväksi.

Elokvassa nousee esiin perheen sisältä tulevat ase- ja metsästyskulttuurin sekä militarismin perinteet. Eräässä kohtauksessa Joosepin kodin seinillä paljastetaan olevan täytettyjen eläinten päitä. Joosepin maastopukuun pukeutunut isä puhdistaa asetta. Hän pyytää Joosepia mukaan ampumaradalle. Joosepin isän puolelta tuleva painostus nousee elokuvassa selkeästi esiin. Eräässä kohtauksessa Joosepin isä tulee hänen huoneeseensa. Hän on saanut kuulla, että Joosepia kiusataan koulussa. Isä käskyy Joosepia antamaan samalla mitalla takaisin ja iskemään kiusaajajoukon johtajaan.

Loppukohtauksessa ilmenee Joosepin isältään oppima aseiden tuntemus. Heidän saapuessa koulun edustalle, Joosep opastaa Kasparia aseiden käytössä ja ampumisessa. Hän neuvoo, että Kasparin on ammuttava lähietäisyydeltä, koska ainoastaan elokuvissa ammutaan kaukaa. Elokvassa tuodaan esiin myös legendoissa esiintyvä koston teema. Kohtauksessa, jossa Kaspar ehdottaa kiusaajien surmaamista, hän hakee tekoon oikeutusta viittaamalla jumalan koston ja kuinka lyöjän käsi irtoaa lyönnin seurauksena. Kasparin motiivina paljastetaan osittain olevan kunnioituksen saaminen ja valtasuhteiden muuttaminen. Hän legitimoit Thealle Joosepin puolustamista sillä, että haluaa tehdä jotain kunniallista. Myös Joosepin tietotekninen osaaminen tuodaan elokuvassa esiin, mutta se ei ilmene kulttuurisessa käsikirjoituksessa.

Ennen elokuvassa tapahtuvaa kouluampumista on harvinaisen häiritsevä kohtaus, joka lopulta joh-

taa kostosekvenssiin. Joosep ja Kaspar on houkuteltu rannalle, jossa he huomaavat, että heille on vi-
ritetty ansa. Paikalle juoksee kiusaajia ja muita oppilaita. Kaspar tappelee Andersin kanssa tovin,
minkä jälkeen tämä ottaa puukon esiin ja pakottaa Kasparin oraaliseksiin Joosepin kanssa.

4.8 Polytechnique

Polytechnique on vuonna 2009 valmistunut kanadalainen ranskan kielinen draamaelokuva. Elokuva
perustuu vuonna 1989 Montrealin Teknillisessä yliopistossa tapahtuneeseen joukkosurmaan. Eloku-
va keskittyy representoimaan selityksiä paitsi joukkosurman syistä myös sen seurauksista. Kerron-
nassa käytetään ennakoivia ja takaumia, sekä joitakin tapahtumia toistetaan eri näkökulmista. Lä-
hestyn elokuvaa enemmänkin formalismin näkökulmasta, sillä kertomuksen struktuuri ei seuraa
Hollywood-tyyppistä kerrontaa. Paremminkin katsojalle annetaan tilaa tapahtuman syiden ja seu-
rausten pohtimiseen sekä fabulan muodostamiseen. Myös äänitehosteet nousevat esiin tärkeänä ele-
menttinä kerronnassa ja luovat osaltaan paatoksellista tunnelmaa. Elokuva on mustavalkoinen.

Elokuva alkaa sen aihepiiristä huolimatta äkillisellä ja yllätyksellisellä ampumista ennakoivalla
kohtauksella. David Hermanin (2009, 9) termein tapahtuma tuo katsojan saman tien tarinamaail-
maan ja pyrkii herättämään tämän huomion kokemuksellisessa merkityksessä. Opiskelijat käyttävät
kopiokoneita yliopiston käytävällä. Tilanne keskeytyy äkillisesti, kun kahta naista ja yhtä miestä
ammutaan. Loukkaantunut mieshenkilö vedetään kopiokoneilta sivuun. Pienen viiveen jälkeen op-
pilaat alkavat juosta pois paikalta ja hakeutua suojaan. Loukkaantuneita naisia kuvataan hetken ja
kerronnassa käytetään tehokeinona jäljiteltä tinnituksen ääntä.

Kerronnassa palataan ajassa taaksepäin. Surmaaja istuu sängyllä kiväärin piippu otsalla. Taustalta
kuuluu, kun huonetoveri käy vessassa. Surmaaja havahtuu ja laittaa kiväärin sängyn alle, kävelee
keittiöön ja avaa jääkaapin. Huonetoveri käy pikaisesti keittiössä ja surmaaja jää tuijottamaan jää-
kaappiin. Surmaaja istuu keittiössä poissaolevan näköisenä ja havahtuu kun naapuritalon ikkunasta
alkaa loistaa valo. Hän laittaa keittiön valot pois päältä ja alkaa tarkkailla naapuritalossa liikkuvaa
naista.

Ampujan henkilökohtainen kertojaääni paljastaa hänen kirjoittamansa koulusurman motiiveihin keskittyvän kirjeen sisällön, kun samaan aikaan paljastetaan hänen asunnossaan suorittamia toimenpiteitä ja talvista lähiömaisemaa.

Veronica tupakoi ikkunalla lukien muistiinpanoja. Hän kysyy huonetoveriltaan Valerielta neuvoa entropian käsitteen määrittelyssä. Valerie laittaa itseään kuntoon. Veronica tulee auttamaan, ja selviää että Valerie valmistautuu työhaastatteluun. Tytöt kävelevät Teknilliseen yliopistoon. Veronica toivottaa Valerielle onnea tämän lähtiessä työhaastatteluun.

Surmaaja istuu autossa seuraten lumitöitä tekevää äitiään ja kirjoittaa tälle kirjeitä. Tämän poistues-
sa autolla paikalta, ampuja käy viemässä kirjeen postilaatikkoon. J.F. istuu kirjastossa kirjoittaen opiskelutehtävää ja kaataa kahvikupin paperin päälle. Valerie torjutaan työhaastattelussa hänen sukupuolensa takia. Valerie poistuu pettyneenä vessaan.

Paljastetaan ruokalassa istuvia opiskelijoita, joista osa tekee tehtäviä ja osa tupakoi. Ampuja kiertelee ruokalassa ja kävelee parkkipaikalla olevaan autoonsa. Valerie ja Veronica keskustelevat työhaastattelusta. J.F. opiskelee keskittyneenä ruokalassa. Hetken kuluttua hän kävelee Valerien ja Veronican luokse ja lainaa muistiinpanoja kopioitavaksi. Kopiokoneiden luona hän jää tuijottamaan esillä olevaa jäljitelmää Pablo Picasson taideteoksesta.

Surmaaja istuu autossa kirjoittaen kirjeitä, minkä jälkeen hän alkaa valmistella asetta ampumakuntoon. Hän käynnistää hetkeksi autonmoottorin. Hän siirtyy sisään ja istuu toimiston eteen penkille ja jää tuijottamaan kaukaisuuteen. Toimistotyöntekijän kysymykseen havahduttuaan, hän jatkaa matkaa, kunnes jää tarkkailemaan luokkatilaan käveleviä opiskelijoita. Valerie ja Veronica kävelevät muiden opiskelijoiden kanssa luokkatilaan. Yksi opiskelijoista alkaa pitää esitelmää entropiasta ja J.F. saapuu myöhässä luokkaan. Ampuja lataa kiväärin luokan edessä, kävelee sisään luokkaan ja keskeyttää esitelmän ampumalla kattoon. Hän käskee ensin miehet ja naiset eri puolille luokkaa ja hetken kuluttua miehiä poistumaan luokasta. Luokasta poistettu J.F. kiirehtii ilmoittamaan vartijalle tapahtuneesta.

Surmaaja kävelee ulos luokkatilasta ja alkaa ampua ympäriinsä eri puolilla koulurakennusta. Elokuvan alkukohtauksen tapahtumasta näytetään lyhyt välähdys surmaajan näkökulmasta, kun hän ampuu kohti kopiokoneiden luona olevia opiskelijoita. Kerronnassa taustamusiikkina käytetään hiljalleen kehittyvää pianolla sävytettyä ambient-musiikkia. J. F. menee luokkatilaan, josta löytää veri-

lammikossa makaavat naiset. Hän poistuu järkyttyneenä paikalta. Surmaaja kävelee rauhallisesti ruokalaan ja jatkaa ampumista. Oppilaita alkaa paeta rikkoontuneiden ikkunoiden kautta ulos. Kerronnassa palataan alkukohtauksen jälkeiseen tilanteeseen toisesta näkökulmasta. J.F. kuulee vaikerusta kopiokoneen luota ja menee auttamaan maassa makaavaa naista. Surmaajan paljastetaan jatkavan ampumista. J.F. löytää ensiaputarvikkeita ja palaa kopiokoneen luona makaavan naisen luokse. J.F. poistuu paikalta ja juoksee rullaportaat alas käytävälle. Surmaaja kävelee J.F:n takana ja alkaa ampua. J.F. pakenee käytävältä luokkahuoneeseen, johon on kerääntynyt punkmusiikkia kuuntelevia ja olutta juovia opiskelijoita. Taustalla näkyy jääkaapin kyljessä oleva antinatsisymboli.

Seuraa lyhyitä ottoja J.F.:n asunnolta. J.F. ajaa autollaan tapaamaan äitiään. Kerronnassa käytetään taustamusiikkina akustisella kitaralla ja syntetisaattorilla sävytettyä rauhallista musiikkia. Kamera kuvaa hetken helikopteriperspektiivistä talvista taajamamaisemaa ja jäälauttojen palasia. Hän hakkaa äitinsä kanssa halkoja ja syö päivällistä keskustellen äitinsä kanssa. Poistuessaan hän pysäyttää autonsa tien sivuun ja oksentaa tien viereen. Musiikki tuodaan hiljalleen kerrontaan. J.F. istuu sängyllä ja katselee kyynelehtien sytyttimen liekkiä. Hän kävelee rannalla aallonmurtajalle ja katselee jäätynyttä merta. J.F. valmistelee itsemurhan. Hän asentaa auton pakoputkeen letkun ja johtaa letkun auton ikkunasta sisään, menee autoon ja käynnistää moottorin.

Katsoja herätetään takaisin yliopiston tapahtumiin. Palataan aikaisempaan kohtaukseen Valerien näkökulmasta. Valerie hätkähtää laukaukseen. Surmaaja kääntää miehet ja naiset eri puolille luokkaa. Surmaaja on poistanut miehet luokasta ja syyttää luokkaan jääneitä naisia feministeiksi. Yksi naisista esittää vastalauseen, minkä seurauksena heidät ammutaan. Valerie herää loukkaantuneena luokkahuoneesta. Hän pääsee ulos luokasta ja kävelee vaivalloisesti käytävän päässä olevan oven luokse. Oven avattuaan, hän näkee ampujan osoittamassa aseella mieshenkilöä. Valerie poistuu järkyttyneenä takaisin luokkatilaan ja asettuu makaamaan kuolleiden opiskelutovereiden viereen. Palataan tapahtumaan, jossa J.F. käy luokassa. Valerieta viedään paareilla ulos koulusta. J.F. seuraa vierestä ja pyytelee anteeksi Valerielta sitä ettei jäänyt luokkaan. Valerie vastaa, ettei J. F.:n pitäisi syyttää itseään.

J.F. matkustaa metrolla poissaoleva mutta samalla vihainen ja järkyttynyt katse kasvoillaan. Valerie herää painajaisesta, käy tupakalla, jonka jälkeen hän menee vessaan oksentamaan. Hänen poikaystävänsä tulee halaamaan ja kysyy onko Valerie taas nähnyt painajaisia.

Valerieta kuvataan töissä lentokoneinsinöörinä eri tilanteissa. Hän käy vessassa tekemässä raskaus-

testin, joka paljastuu positiiviseksi. Hän soittaa isällensä yleisöpuhelimesta, mutta joutuu herkistyttyään lopettamaan puhelun kesken. Valerie kävelee syksyisten vaahterapuiden vierustamaa tietä pitkän ja istuu puiston penkille. Hän alkaa kirjoittaa kirjettä ampujan äidille henkilökohtaisen kertojaäänä kuvaillessa kirjeen sisällön. Samalla palataan koulun tapahtumiin. Surmaaja menee luokkaan sisään ja ampuu oppilaita. Hän istuu luokkatilan eteen ja ampuu itsensä. Lopussa paljastetaan vaiheita Valerien kuntoutuksesta ja palataan puiston penkillä istuvaan Valerieen. Hän menee kotiin ja halaa aviomiestensä. Elokuva päättyy koulun käytävän katosta nurin päin kuvattuun ajoon.

Elokuvassa militaristiset taustat tuodaan esiin elokuvan alussa kohtauksessa, jossa ampujan henkilökohtainen kertojaääni paljastaa hänen manifestinsa sisällön. Manifestissa sivutaan aiempaa vuonna 1984 Quebecin parlamenttiin tehtyä joukkosurmaa. Surmaaja paljastaa, että hän oli yrittänyt päästä armeijaan, mutta hänet torjuttiin epäsosiaalisuuden takia. Muussa tapauksessa hän olisi päässyt käsiksi asearsenaaliin ja olisi tehnyt joukkosurman aikaisemmin kuin Quebecin surmaaja. Samoin surmaajan poliittiset motiivit nousevat esiin kirjeessä. Hän kertoo feministien pilanneen hänen elämänsä ja kohdistavansa iskunsa heihin. Tämä ilmenee myös tapahtumasekvenssissä, jossa selviää selkeästi, että ampuja surmaa ainoastaan naisia. Surmaajan manifestissa ilmenee myös se, että hän on ottanut huomioon mahdolliset median ja yleisön reaktiot. Hän korostaa, ettei ole mielisairas, vaan järkevä tiedeorientoitunut ihminen, ja ettei iskun taustalla ole taloudelliset vaan poliittiset syyt. Elokuvassa luettu manifesti on lähes sama kuin surmaajan todellinen manifesti. Manifestia ei alun perin pitänyt julkaista, mutta se vuoti myöhemmin julkisuuteen.

5. Lopuksi

Tutkimustehtäväni fokuksena oli koulusurmien kulttuurinen käsikirjoitus kahdeksan elokuvan kautta tarkasteltuna. Tarkemmin tutkimustehtäväni pääpaino oli elokuvien kertomuksissa ja kulttuurisissa käsikirjoituksissa yhteiskunnallisen muutoksen kontekstissa. Jälkimmäinen oli aiemman tutkimuksen valossa relevantti, vaikkakin tässä yhteydessä molempia oli tarkasteltava yhdessä. Elokuvat ovat erilaisia, joten jouduin muuttamaan kertomuksien tarkastelussa metodologista lähestymistapaa elokuvasta riippuen. Osa on Hollywood-kertomuksia, osa taas ei. Itse kertomuksen analyysin kannalta keskittyminen lähinnä tapahtumiin ja hahmoihin ei tuottanut kokonaisuudessaan kovin eleganttia analyysiä. Jos olisin tarkastellut ainoastaan yhtä elokuvaa, olisi periaatteessa ollut mahdollista ottaa myös esteettiset asiat huomioon laajemmin. Kerronta ei kuitenkaan ole pelkästään tapah-

tumia ja hahmoja, vaan monimutkaisempi vyyhti. Oman asiantuntemuksen rajat huomioon ottaen ja aiemman koulusurmia käsittelevän tutkimuksen kannalta valintani oli kuitenkin oikea. Yhtä elokuvaa tarkasteltaessa, kulttuuriseen käsikirjoitukseen ei olisi päässyt yhtä hyvin kiinni. Joissakin elokuvissa nousi myös esiin esimerkiksi hierarkiat, etnisyyt, luokka sekä näiden väliset antagonismit ja suhteet, jotka otin tarvittaessa analyysissä huomioon.

Kuten taulukon 3 yhteenvedosta voidaan havaita, joissakin elokuvissa kertomus ja kulttuurinen käsikirjoitus liittyivät häiriön kautta yhteen, mikä nousi esiin jo aineiston läpikäymisen ensivaiheessa. Tässä ei sinänsä ole mitään yllättävää, sillä häiriöt ovat keskeinen osa kertomusta ja liittyvät usein väkivaltaan (vrt. Herman 2009, 133). Kiinnostus häiriön ja kulttuuristen käsikirjoitusten representaatioihin liittyi aiemman tutkimuksen valossa siihen, että useiden koulusurmien kohdalla on otettu huomioon tekoa edeltäneet henkilökohtaiset tragediat. Kiinnostukseni kohteena ei kuitenkaan ollut tarkastella sitä, minkälainen vaikutus näillä voisi olla koulusurmaajiin, enkä edes osaisi ottaa siihen kantaa. Lähestymistapani tähän tehtävään oli ainoastaan kuvaileva.

Taulukko 3. Elokuvien kulttuurinen käsikirjoitus

Elokuva	Metsästys	Militarismi ja radikalismi	Taide	Tiede	Media	Teknologia	Muu	Laukaiseva tapahtuma
If	Ansan virittämisen idea. Savua alkaa nousta esiintymislavan alta. Väkijoukko poistuu koulun pihalle, jossa heidän kimppuunsa iskeään.	Militaristinen performanssi ja kuvasto. Erilaisia viittauksia kapinallisuuteen ja auktoriteettien vastaisuuteen. Eräässä päähenkilön puheenvuorossa sodan oikeutusta legitimoidaan konfliktitilanteen ratkaisussa.	Taiteellinen ajattelu tuhon aiheuttamisen yhteydessä ilmenee kohtauksessa, jossa päähenkilö toteaa sodan olevan viimeinen mahdollinen keino.					Lasipurkissa olevan sikiön löytyminen kaapista.
The Deadly Tower		Militaristinen performanssi ja taktiikka. Surmaajan sotilastausta ja kiinnostus aseisiin tuodaan esiin.		Vihje surmaajan tieteellisestä arvomaailmasta.	Tuotetaan oletusta median reaktiosta tapahtumaan ja yleisön tiedonhalusta. Surmaaja jättää jälkeensä kirjeen, jossa paljastaa motiivejaan. Vaimon surman taustalla pyrkimys suojella häntä häpeältä.			
Heathers	Pommi viritetty räjähtämään liikuntasalissa järjestettävän tapahtuman aikana.	Viittaus radikalismiin. Iskuyrityksen tekijä kertoo koulun räjäytyksen olevan 1980-luvun Woodstock.	Viittauksia teokseen Moby Dick.	Pommien avulla muodostettu ketjureaktio. Tietotaito opittu tekijän rakensalalla työkentelevältä isältä.			Luokka-antagonismien vastaisuus.	Homoseksuaaliksi nimitys. Kohaus ja tuotettu yllätys tai häiriö tasapainotetaan tapahtuman jälkeen.
Basketball Diaries		Militaristinen ja maskuliinien performanssi						Seksuaalinen hyväksikäyttöyritys.
Light it Up					Median ja yleisön hyödyntäminen.	Tietotekniikan hyödyntäminen.	Motiivina saada aikaan parannuksia kouluun.	
Elephant	Ansan virittämisen.	Militaristinen performanssi. Viittaus kiinnostuksesta natsi-Saksaan.	Toisen surmaajan taiteelliset ominaisuudet tuodaan esiin eri puolilla elokuvaa. Hänen paljastetaan olevan iskun suunnittelija.	Ketjureaktio ja hallitun kaaoksen luonti.		Tietokonepelit.		Yllättävä suutelukohtaus, joskaan elokuvassa ei itsessään esiinny laukaisevaa tapahtumaa.
Klass	Joosepin kodissa olevat	Joosepin isältä opittu aseiden				Toisen surmaajan tieto-	Joosepin isä neuvoo ja pai-	Nöyryytys.

	metsästyksen viittaavat esineet kertovat hänen isänsä metsästysharrastuksesta.	tuntemus. Isän puvustuksella vihjataan hänen olevan upseeri.				tekninen osaaminen tuodaan esiin. Ei suoranaisesti ilmene kulttuurisessa käsikirjoituksessa.	nostaa useaan kertaan koston kiusajille. Kaspar viittaa myyttisiin ideoihin yrittäessään houkutella Joosefia koulusurmaan. Kaspar hakee oikeutusta tukeutumalla kunniaan.	
Polytechnique		Viittaukset armeijaan ja Quebecin joukkosurmaajaan.		Manifestissa surmaaja korostaa olevansa järkävä ja tiedeorientoitunut ihminen.	Manifestissa ilmenee, että surmaajalla oletus median ja yleisön reaktioista, joita vastaan hän argumentoi.		Teon oikeutus perustettu osin antifeminismiin. Kaikki kuolonuhrit naisia.	

Kuten aiemmin todettu, kulttuurista käsikirjoitusta ei ole aiemmassa tutkimuksessa otettu tarkemmin huomioon lukuun ottamatta Tomi Kiilakosken ja Atte Oksasen artikkelia *Soundtrack of The School Shootings* (2011), joka toimikin koulusurmien kulttuurisen käsikirjoituksen osalta tutkielmani päälähteenä. Taulukossa 3 on myös yhteenveto elokuvien kulttuurisesta käsikirjoituksesta. Tämän tarkastelussa en käyttänyt mitään metodologiaa, vaan pääasiassa aineisto puhui puolestaan. Jos tuloksia tarkastellaan tieteellisten kriteerien valossa, eli kuinka hyvin ne kuvaavat ilmiötä ja pystytäänkö niiden avulla ennakoimaan ilmiön kehitystä, voidaan tehdä seuraavat johtopäätökset. Sisällöllisesti toteutunut malli ei kuvaa kovin tarkasti ilmiötä. Toisaalta aineistoa ei valittu sen mukaan, ovatko koulusurmaajat saaneet niistä vaikutteita. Suuri osa koulusurmaajia kiinnostavista elokuvista eivät ole olleet itsessään koulusurmaelokuvia, kuten *Natural Born Killers* (1994) ja *Matrix* (1999). Tiedetään, että ainoastaan kaksi elokuvaa aineistosta on ollut mukana koulusurmaajien kulttuurisissa käsikirjoituksissa. Sisällöllisesti koulusurmien kulttuuriseen käsikirjoitukseen ei edes ole kovin mielekästä tarttua, sillä se on jatkuvassa prosessin tilassa.

Muodollisesti malli kuitenkin seuraa kulttuurisen käsikirjoituksen historiallista kehitystä varsin hyvin. Luonnollisesti elokuvien kulttuuristen käsikirjoitusten representaatioissa on tapahtunut muutosta ajan kuluessa ja taulukosta voidaan havaita, mitkä elokuvat ovat tuoneet oman kontribuutionsa koulusurmien sosiaaliseen tietovarantoon. Koulusurmien kulttuurinen käsikirjoitus on pysynyt myös yhteiskunnallisen muutoksen tasalla. Elokuvan *If* (1968) kulttuurinen käsikirjoitus kytkeytyy

lähinnä metsästyskulttuuriin, militarismiin ja radikalismiin. Myös koulusurmista on hyödynnetty ideaa väkijoukon ansoittamisesta. Elokuvasa *The Deadly Tower* (1975) median ja yleisön reaktiot sekä dynamiikka nousevat selkeästi esiin. Elokuvasa *Heathers* (1988) media näyttäytyy yhtenä tärkeänä elementtinä, joskin elokuvan suhtautuminen mediaan on enemmänkin kriittinen, eikä sitä hyödynnetä tietoisesti osana kulttuurista käsikirjoitusta. Elokuva tuo myös räjäyttämisen idean ja dynamiikan kulttuuriseen käsikirjoitukseen, ja tässä esiintyy myös ansan virittämisen idea. Samoin elokuvassa *Elephant* (2003) kulttuurisen käsikirjoituksen suunnitelmaan liittyy tieteellinen oletus väkijoukon reaktioista. Elokuvan *Polytechnique* (2009) alkukohtauksessa ampumisen jälkeen tapahtuu pieni viive, minkä jälkeen oppilaat hakeutuvat suojaan. Kiinnostava yksityiskohta on myös se, että loukkaantunut mieshenkilö vedetään sivuun, mutta haavoittuneita naisia ei auteta. Elokuvissa ilmenee täten myös tieteellisten mallien konvergenssi kulttuuriseen käsikirjoitukseen. *Light it Up* (1999) puolestaan sisältää idean median ja teknologian tietoisesta hyödyntämisestä. Tässä lienee myös viittauksia Unabomberin toimintaan sekä myös Rodney Kingin tapaukseen, joten elokuva heijastaa myös tältä osin omaa aikaansa. *The Basketball Diaries* (1995) ei sinänsä tuo uutta kulttuurisen käsikirjoituksen tietovarantoon, joskin elokuva on kuriositeetti siitä syystä, että se on kiinnostanut koulusurmaajia. Elokuvien *Heathers* (1988) ja *Klass* (2007) kulttuuristen käsikirjoitusten representaatioissa heijastuu myös kotikasvatus. Edellisessä räjäytyksen jälkimmäisessä koston idea omaksutaan osin isältä. Kulttuurisen käsikirjoituksen muodossa ilmenee selkeästi yhteiskunnan eriytymisen kautta tapahtunut konvergenssi. Mediakulttuuri – toki vielä enemmän Internet – itsessään on tietynlainen kenttien risteyskohta, jossa kuvataan ja tuotetaan yhteiskuntaa hyvin laajalti. Se on täten sosiologisesti erittäin kiinnostava ympäristö.

Elokvat ovat myös laajemminkin oman aikansa mediatuotteita. Elokuvasa *If* (1968) nousee selkeästi esiin yhtenäiskulttuurin mureneminen ja eri kulttuurikamppailut patriarkaalista, uskonnollista ja porvarillista arvomaailmaa sekä länsimaalaista imperialismia vastaan. *The Deadly Tower* (1975) kuvastaa enemmänkin sodan ja sen traumojen leviämistä yhteiskuntaan. Elokuvasa *Heathers* alakulttuurit ovat paremminkin kulutuksen kautta tapahtuvan identiteettityön välineitä. Elokuvasa ilmenee reaganilaisen kulutusyhteiskunnan kritiikki ja alakulttuurien eriytyminen. Yleisesti ottaen niin sanotun hippiskukupolvifraktion ja uuden populaarikulttuuriin nojaavaa X-sukupolvisukupolvi-fraktion välille ei ole tässä elokuvassa tehty eksplisiittistä antagonismia, joskin Veronica Sawyerin asenne muuttuu häiriön seurausten jälkeen. Hippisukupolvifraktiota edustavan opettajan toiminta alkaa häiritä Veronicaa. Myös elokuvassa *Light it Up* (1999) tätä asetelmaa sivutaan. Rivers kertoo eräässä kohtauksessa Rodneylle, että konfliktin myötä hänellä on oma sukupolvikokemuksensa ker-

rottavanaan. Toisaalta tässä elokuvassa panttivankitilanne osin alkaa ja pitkittyy siitä syystä, että oppilaat puolustavat vääryyttä kohdannutta opettajaansa, joka edustaa toisen maailmansodan jälkeen syntynyttä aktiivista ja yhteiskuntakriittistä sukupolvifraktiota sekä toimii muutenkin nuorten innoittajana. Toisin sanoen kummassakin elokuvassa myös representaatio kulttuurisesta käsikirjoituksesta osaltaan kytkeytyy näihin perinteisiin. Elokuvassa *Basketball Diaries* (1995) ilmenee osaltaan yhteiskunnallinen eriarvoisuus, joka oli osaltaan 1990-luvun alun kuva 1980-luvun lopun kulutusjuhlien jälkimainingeissa. Populaarikulttuurissakin tämä näkyi osaltaan idealismin korvautumisella realismilla. Elokuvassa myös sivuttiin Persianlahden sodan kautta tapahtunutta kulttuurinmuutosta hyvin implisiittisesti, mikä osaltaan johtui siitä, että kertomuksen alkuperäinen konteksti oli 1960-luvulla. *Elephant* (2003) omalta osaltaan representoi alakulttuurien häilymistä ja kompleksista yhteen nivoutumista. Kuvastot ovat hyvin erilaisia, jos vertaillaan kyseistä elokuvaa *Heathersin* (1988) kanssa. Eräällä tavalla ympyrä on sulkeutunut. Jos tarkastelussa olisi ollut *Elephant* (2003) ja *If* (1968), ikään kuin juuri mitään yhteiskunnallista muutosta ei olisi tapahtunut. *Elephant* (2003) myös representoi terrorismin vastaiseen sotaan kylläntynyttä yhteisöä, mikä ilmenee esimerkiksi hahmojen lakonisuuudella.

Vaikka yhteiskunnallinen muutos ilmenee elokuvien kulttuuristen käsikirjoitusten representaatioissa, lähes kaikkia elokuvia yhdistää tekijän tai tekijöiden näkökulmasta jonkinlainen riiston uhri ja myyttinen kostaja, joka nousee omassa kokemuksessaan pahuutta ja sortoa vastaan. Tämä on ilmennyt myös koulusurmaajien manifesteissa (ks. Kiilakoski & Oksanen 2011). Tämä voi toki synnyttää katsojassa paitsi sympatiaa myös vihaa ja myötähäpeää koulusurmaajia kohtaan. Elokuvissa on enemmän ja vähemmän paljastettu surmatekojen taustoja, eli miksi tekijät päätyvät kyseiseen ratkaisuun. Myös tekojen seuraukset ovat jääneet elokuvissa vähälle huomiolle pois lukien *Polytechnique* (2009). Elokuvassa *Light it Up* (1999) kapinalliset saavat sankarin aseman kerronnassa, joka tuodaan esiin elokuvan loppukaneetissa. Heidän teollaan oli täten positiivisia yhteiskunnallisia seurauksia. Toki elokuva on tyypiltään erilainen kuin muut suoranaisesti koulusurmiin liittyvät elokuvat. Toisaalta elokuvassa *Heathers* (1988) koulusurmien kulttuurinen käsikirjoitus purkautuu toisen päähenkilön toimesta ja koulun räjäytys estetään. Hyvän ja pahan vastaisen taistelun asetelmat muuttuvat elokuvan kuluessa sekä syiden ja seurausten välinen yhteys problematisoidaan.

Palatakseni kysymykseen, onko tulosten valossa mahdollista ennakoida ilmiön kehitystä? Erittäin varovainen päätelmä ilmiön kehityksestä voisi olla se, että yleisen yhteiskunnallisen muutoksen taivon länsimainen henkilöihin ja instituutioon kohdistuva kouluväkivalta on siirtymässä yhä enem-

män tietoverkkoon, millä on sekä positiivisia että negatiivisia puolia.

Aiempaan tutkimukseen nähden tutkielmani on tuonut lisäulottuvuutta paitsi kulttuuriseen käsikirjoitukseen koulusurmien yhtenä tekijänä myös väkivaltakasvatukseen (ks. Kiilakoski 2009, 67). Tulokset painottavat sitä, että kulttuurinen käsikirjoitus ei liity ainoastaan konkreettiseen kokemuksemaailmaan, vaan myös symboliseen tai diskursiiviseen todellisuuteen. Muoto ja sisältö väkivaltaan on saatavissa lähes kaikkialta. Kuten jo aiemmin todettu, yksinään kulttuurinen käsikirjoitus ei selitä mitään, vaan on osa kokonaisuutta. Koulusurmien kulttuurisen käsikirjoituksen näkyväksi tekeminen on hieman problemaattista, sillä se voi toki vaikuttaa kahteen suuntaan. Itse näen asian niin, että sen havaitseminen ylipäättensä voi olla hyvä väline väkivaltaisen käyttäytymisen tai toiminnan reflektiossa. Ihmisellä toki on aggressioita ja vietti väkivaltaan, mutta myös kulttuurilla on tärkeä osa sen esiin kutsumisessa. Väkiältä on sosiologisessa mielessä enemmänkin ideologiaan tai diskurssiin kytköksissä ja vastaa kutsuun ”Hei sinä siellä” (ks. Althusser 1976).

6. Lähteet

Kirjallisuus

Altheide, David L. (2009) The Columbine Shootings and the Discourse of Fear 52(9): 1354–1370.

Althusser, Louis (1976) Ideologiset valtiokoneistot. Tampere: Vastapaino

Ames, Mark (2007) Going Postal. London: Snowbooks.

Baudrillard, Jean (1994) Simulacra & Simulation. Michigan University Press. Ranskan kielen alkuteos 1981.

Berger, Peter L & Luckmann Thomas (2005) Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen. Helsinki: Gaudeamus.

Buckingham, David (2000) After the Death of Childhood. Cambridge: Polity Press.

Bordwell, David (1985) Narration in the Fiction Film. London:

Borum, Randy & Cornell Dewey G. & Modzeleski, William & Jimerson Shane R. (2010) What Can Be Done About School Shootings? : A Review of the Evidence. Educational Researcher. 39(27): 27–37

Brake, Michael (1985) Comparative Youth Culture. London: Routledge & Kegan Paul.

Böckler, Nils & Seeger Thorsten & Heitmeyer Wilhelm (2011) School Shooting: A Double Loss of Control.

Carroll, Noël (2001) On the Narrative Connection. New York: State University of New York Press.

Chatman, Seymour (1978) Story and Discourse: Narrative Structure in Fiction and Film. Ithaca: Cornell UP.

- Chatman, Seymour (1990) *Coming to Terms: The Rhetoric of Narrative in Fiction and Film*. Ithaca: Cornell University Press.
- Croteau, David & Hoynes, William (2003) *Media Society – Industries, Images and Audiences*. London. Sage Publications Ltd.
- Cullen, Dave (2009) *Columbine*. London. Old Street Publishing Ltd.
- Frymer, Benjamin (2009) *The Media Spectacle of Columbine: Alienated Youth as an Object of Fear*. *American Behavioral Scientist* 52(9): 1387–1404.
- Hakala, Salli (2009) *Koulusurmat verkostoyhteiskunnassa. Analyysi Jokelan Kauhajoen kriisien viestinnästä*. [School Shootings in the Network Society: An Analysis of the Communication in Jokela and Kauhajoki Crises]. Helsinki: University of Helsinki, Communications Research Centre CRC.
- Helfgott Jacqueline B. (2008) *Criminal Behavior: Theories, Typologies and Criminal Justice*. Sage Publications, Inc.
- Herman, David (2009) *Basic Elements of Narrative*. Wiley-Blackwell.
- Hillshafer, David (2013) *The Mass Murder Problem*. *Skeptic Magazine* 18(1): 24–32.
- Mittel, Jason & Herman, David (toim.) (2007) *Film and television narrative*. Cambridge. Cambridge University Press.
- Hobsbawm, Eric (1999) *Äärimmäisyyksien aika [1914 – 1991]*. Tampere. Vastapaino.
- Hyvärinen, Matti (2008) *Kerronnallinen tutkimus*. [Verkkodokumentti]. Saatavissa http://www.hyvarinen.info/?page_id=9 [Viittauspäivä 24.6.2011]
- Jokelan koulusurmat 7.11.2007 – Tutkintalautakunnan raportti. Oikeusministeriö.
- Katisko, Marja (2011) *Kansalaisuus työyhteisön arjessa – Maahanmuuttajien kertomuksia työelä-*

mästä. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Kauhajoen koulusurmat 23.9.2008 – Tutkintalautakunnan raportti. Oikeusministeriö.

Kellner, Douglas (1998) *Mediakulttuuri*. Tampere: Vastapaino.

Kellner, Douglas (2008) *Guys and Guns and Amok*. London: Paradigm Publishers.

Kiilakoski, Tomi (2009) *Viiltoja – Analyysi kouluväkivallasta Jokelassa*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, verkkojulkaisuja 28.

Kiilakoski Tomi & Oksanen Atte (2011) *Soundtrack of the School Shootings: Cultural Script, Music and Male Rage*.

Kiilakoski, Tomi & Oksanen, Atte (2011) *Cultural and Peer Influences on Homicidal Violence: A Finnish Perspective*. *New Directions for Youth Development* 33(129), 31-42.

Langman, Peter (2009) *Miksi nuori tappaa?* Helsinki: BTJ Kustannus.

Larkin, Ralph W. (2007) *Comprehending Columbine*. Philadelphia: Temple University Press

Larkin, Ralph W. (2009) 'The Columbine Legacy: Rampage Shootings as Political Acts', *American Behavioral Scientist* 52(9): 1309–1326.

Miettinen, Sonja (2006) *Eron aika – Tyttärien kertomuksia ikääntyneen vanhemman kuolemasta*. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Muschert, G. W. (2007) *Research in school shootings*. *Sociology Compass*, 1(1), 60–80.

Newman, Katherine & Fox, Cybelle & Harding, David J. & Mehta, Jal & Roth, Wendy (2004) *Rampage: The Social Roots of School Shootings*. New York: Basic Books.

Nurmi, Johanna & Räsänen Pekka & Oksanen Atte (2011) *The Norm of Solidarity: Experiencing*

Negative Aspect of Community Life After a School Shooting Tragedy. *Journal of Social Work*, 1–20.

Oksanen, Atte (2006) *Haavautuva minuus*. Tampere: Tampereen yliopisto

Oksanen, Atte & Räsänen, Pekka (2008) Yhteisöllisyys ja väkivalta: koulusurmien kokeminen paikallistasolla. *Yhteiskuntapolitiikka*, 73(6): 652–658.

Oksanen, Atte (2009) *Äärimmäistä kulttuuria*. Helsinki: Johnny Kniga

Phelan, J. (2005) *Living to Tell about It: A Rhetoric and Ethics of Character Narration*. Ithaca and London: Cornell University Press

Porter, M, Larson, D, Harthcock, A, & Nellis, K 2002, 'Re(de)fining Narrative Events: Examining Television Narrative Structure', *Journal of Popular Film & Television*, 30, 1, p. 23

Schank, Roger C. (1987) *Tekoälyn mahdollisuudet*. Espoo: Amer-yhtymä Oy Weilin+Göös kirjapaino. Englannin kielinen alkuteos 1984.

Shermer, Michael (2013) The Sandy Hook Effect. *Skeptic*, 18 (1): 33–43.

Sihvonen, Jukka (1988) *Elokuva ja kerronta – johdanto David Bordwellin teokseen Narration in the Fiction Film*. Turku: Varsinais-Suomen Elokvakeskus ry.

Verstraten, Peter (2009) *Film Narratology*. Toronto: University of Toronto Press.

Webber, Julie A. (2003) *Failure to Hold. The Politics of School Violence*. Lanham, Boulder, New York and Oxford: Rowman and Littlefield Publishers Inc.

Elokuvat

Andresson, Lindsay (1968) *If...* Iso-Britannia: Paramount Pictures.

Jameson, Jerry (1975) The Deadly Tower. Yhdysvallat: MGM Television.

Lehmann, Michael (1988) Heathers. Yhdysvallat: New World Pictures & Cinemarque Entertainment.

Kalvert, Scott (1995) The Basketball Diaries. Yhdysvallat: New Line Cinema & Island Pictures.

Bolotin, Graig (1999) Light it Up. Yhdysvallat: Edmonds Entertainment Group & Fox 2000 Pictures.

Van Sant, Gus (2003) Elephant. Yhdysvallat. HBO Films & Fine Line Features & Meno Films.

Raag, Ilmar (2007) Klass. Viro: Amrion & Eesti Televisioon.

Villeneuve, Denis (2009) Polytechnique. Kanada: Remstar Media Partners.